

Izazovi ruralnog turizma Gorskog kotara

Žgela, Ivona

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management / Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:191:542633>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-24**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Tourism and Hospitality Management - Repository of students works of the Faculty of Tourism and Hospitality Management](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Diplomski sveučilišni studij
Održivi razvoj turizma

Ivona Žgela

Izazovi ruralnog turizma Gorskog kotara

Challenges of rural tourism in Gorski kotar

Diplomski rad

Opatija, 2023.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Diplomski sveučilišni studij
Održivi razvoj turizma

Izazovi ruralnog turizma Gorskog kotara

Challenges of rural tourism in Gorski kotar

Diplomski rad

Kolegij: **Ekonomska održivost turizma**

Student: **Ivona Žgela**

Mentor: **Izv. prof. dr. sc. Daniela Soldić Frleta**

Matični broj: **3880/22**

Opatija, rujan 2023.

**IZJAVA O AUTORSTVU RADA I
O JAVNOJ OBJAVI OBRANJENOG DIPLOMSKOG RADA**

Ivona Žgela

(ime i prezime studenta)

3880/22

(matični broj studenta)

Izazovi ruralnog turizma Gorskog kotara

(naslov rada)

Izjavljujem da sam ovaj rad samostalno izradila/o, te da su svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima, bilo da su u pitanju knjige, znanstveni ili stručni članci, Internet stranice, zakoni i sl. u radu jasno označeni kao takvi, te navedeni u popisu literature.

Izjavljujem da kao student–autor diplomskog rada, dozvoljavam Fakultetu za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci da ga trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim javnosti u cjelovitom tekstu u mrežnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci.

U svrhu podržavanja otvorenog pristupa diplomskim radovima trajno objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci, ovom izjavom dajem neisključivo imovinsko pravo iskorištavanja bez sadržajnog, vremenskog i prostornog mog diplomskog rada kao autorskog djela pod uvjetima *Creative Commons* licencije CC BY Imenovanje, prema opisu dostupnom na <http://creativecommons.org/licenses/>.

U Opatiji, _____

Potpis studenta _____

Sažetak

Ruralni prostor u Republici Hrvatskoj raspolaže sa iznimnim turističkim resursima koji nažalost nisu dovoljno valorizirani, razvitak turizma za Hrvatsku je jako bitan faktor. U današnje vrijeme ruralni turizam se popeo na ljestvici važnosti, pa je postao potencijalni novi, vrlo popularan oblik turizma. Pojavila se velika zainteresiranost za njegovim razvitkom, pa je ovaj rad upravo fokusiran na obilježja Gorskog područja koji imaju izuzetan potencijal za razvitak ruralnog turizma. Analizira se trenutno stanje turizma u Gorskom kotaru, te se razmatraju ideje i razvojni pravci u cilju boljeg pozicioniranja ovog područja. Provedeno je istraživanje zainteresiranosti lokalnog stanovništva za daljnji održivi razvitak, te se daju zaključci na ovu temu.

Ključne riječi; ruralni turizam, održivi razvoj, ruralna područja, ruralni razvoj

Sadržaj

Uvod.....	1
1. Odrednice ruralnog turizma.....	2
1.1. Pojam ruralnog turizma.....	2
1.2. Oblici ruralnog turizma.....	5
1.3. Poveznica ruralnog turizma i održivog razvoja.....	7
2. Ruralni turizam u Gorskom kotaru.....	11
2.1. Obilježja ruralnog turizma Gorskog Kotara.....	12
2.1.1. Ponuda Gorskog kotara.....	12
2.1.2. Potražnja Gorskog Kotara.....	20
2.2. Strateški dokumenti u funkciji razvoja Gorskog Kotara.....	27
3. Stavovi lokalnog stanovništva o razvoju ruralnog turizma Gorskog kotara.....	30
4. Razvojni pravci ruralnog turizma Gorskog kotara.....	37
4.1. SWOT analiza.....	37
4.2. Potencijali i izazovi ruralnog turizma Gorskog kotara.....	39
Zaključak.....	43
Reference.....	45
Ilustracije.....	50

Uvod

Današnji turisti sve više traže nova iskustva i doživljaje kako bi zadovoljili svoju potrebu za odmorom i bijegom od uobičajenog načina života. Upravo iz tog razloga, sve popularniji su specifični oblici turizma, a to uključuje i ruralni turizam. Ruralni turizam može uvelike doprinijeti poboljšanju gospodarstva i društvenoj revitalizaciji kraja u kojem se razvija. Upravo Gorski kotar ima brojne resurse koji pogoduju razvoju ruralnog turizma pa je i svrha ovog rada utvrditi s kojim se izazovima Gorski kotar susreće kada je riječ o ruralnom turizmu, kolika je kvaliteta ponude, koliko je stanovništvo zainteresirano za razvoj ovog oblika turizma te kako percipiraju ruralnu turističku ponudu. Ruralni turizam je oblik turizma koji se odvija u ruralnim prostorima i odnosi se na boravak u seoskoj sredini i ruralnim domaćinstvima te, uživanje u prirodi i miru tih područja.

Cilj ovog rada je istražiti motivaciju i zainteresiranost lokalnog stanovništva za razvoj ruralnog turizma te percepciju i kvalitetu ruralne turističke ponude Gorskog Kotara. U tu je svrhu provedeno empirijsko istraživanje stavova lokalnog stanovništva Gorskog kotara za daljnji razvoj ruralnog turizma te njihova percepcija i kvaliteta ponude za ovu vrstu turizma.

Strukturu rada čine četiri cjeline. Prva cjelina se odnosi na odrednice ruralnog turizma, definiciju ruralnog turizma, njegove oblike povezanost ruralnog turizma sa održivim razvojem. Druga cjelina se odnosi na ruralni turizam u Gorskom kotaru te obilježja ruralnog turizma na tom području, gdje će se analizirati ponuda i potražnja Gorskog kotara i pojasniti koji su to strateški dokumenti u funkciji razvoja ovog područja. Treća cjelina se odnosi na rezultate provedenog istraživanja tj. motiviranost, zainteresiranost lokalnog stanovništva za daljnji razvoj spomenutog oblika turizma. U četvrtoj cjelini se govori o razvojnim pravcima ruralnog turizma u Gorskom kotaru, gdje će biti prikazana SWOT analiza, te biti objašnjeni razvojni potencijali i izazovi ovog područja, te na kraju slijedi zaključak na ovu temu.

1. Odrednice ruralnog turizma

Postoji veliki broj različitih definicija pojma turizam. Naime, turizam za mnoge znači dokolicu, putovanje, rekreaciju i godišnji odmor, dok za druge, koji rade u turizmu, pojam turizma se vezuje uz profesiju, intenzivan rad te zaradu (Beljšćak 2023, 14). Isto tako, pojedinci smatraju da turizam poboljšava zdravlje, kulturnu osviještenost pojedinca te socijalizaciju ljudi.

Ruralni turizam (Vidak i Sindik 2015) je turizam koji se odvija u neizgrađenim područjima. Ta područja obično uključuju (ali nisu ograničena na) nacionalne parkove, šume, seoska područja i planinska područja. Ruralni turizam i održivi turizam su međusobno povezani, zaključujući kako je fundamentalno povezan sa zelenim površinama i oblicima turizma koji su ekološki prihvatljivi, kao što su kampiranje ili planinarenje. Ruralni turizam razlikuje se od urbanog turizma po tome što obično zahtijeva korištenje prirodnih resursa, a više o njemu govori nastavak rada.

1.1. Pojam ruralnog turizma

Svakim danom, kako se razvija tehnologija, mijenja stil života, kako se mijenjaju prioriteti i pogled na život, tako se i turizam mijenja, prilagođava novim, modernim turistima koji zahtijevaju sve više, kako bi se te potrebe zadovoljile vrlo je teško pronaći odgovarajući način kako privući turiste. Danas, život se može opisati riječima kao što su; ubrzan način života, stres, velike promjene, pa tako svako u jednom trenutku osjeti potrebu „pobjeći“ od svakodnevice. Nakon pandemije COVID-19 je taj bijeg jedna vrlo pozitivna stvar u svemu. Svaki pojedinac se orijentira na bijeg iz tog brzog, urbanog života upravo u ruralna područja tj. sela koja mu mogu pružiti mir, razonodu i odmor, jer selo nije samo područje osvajanja nego i javni ekosustav s ekonomskim vrijednostima (Gao et al., 2019.) Iako kroz zadnje desetljeće ruralna područja i sam turizam se suočava sa velikim problemima, kao što je sama integracija urbanizacije i modernizacije, koja predstavlja prepreku za razvoj (Gao i Wu 2017). Kako bi se ta prepreka riješila, kako bi se razvila ruralna područja i omogućio razvoj drugih područja, odluka stanovništva je da počinju ulagati u turizam. Turizam u ruralnim područjima prihvaćen je kao alat za unaprjeđenje ovih područja, jer je primarna poljoprivredna djelatnost nestabilna i nesputana (Rozman, i dr. 2009).

Razvoj ruralnog turizma kroz povijest se može objasniti sljedećim natuknicama (Rajko, 2013):

- Po završetku Drugog svjetskog rata dolazi do značajnijeg razvoja ruralnog turizma, ali u obliku u kojem je danas poznat, razvija se u Europi i Americi od sredine 60-ih godina.
- Temelji razvoja ovog oblika turizma su bili povećati slobodno vrijeme te stopu individualne motorizacije. U samim počecima razvoja nije bila razvijena ekološka svijest te težnja za aktivnim turističkim oblicima.
- Do 1960-ih nisu bili regulirani zakoni o principima ponude i potražnje za ruralni turizam te nije postojao utjecaj države na turizam.
- Prvu fazu razvoja ruralnog turizma je obilježila samoinicijativnost stanovništva koji su pružali određene turističke usluge na ruralnim područjima, a nakon toga tek slijedi proces planiranja ruralnog turizma s ciljem revitalizacije i transformacije ruralnih područja.

Kao i kod mnogih vrsta turizma, ne postoji univerzalno prihvaćena definicija ruralnog turizma. Zapravo, pojam je zapravo prilično dvosmislen. Svjetska turistička organizacija navodi da je ruralni turizam „vrsta turističke aktivnosti u kojoj je iskustvo posjetitelja povezano sa širokim spektrom proizvoda općenito vezanih uz aktivnosti temeljene na prirodi, poljoprivredu, ruralni stil života/kulturu, ribolov i razgledavanje“ (UNWTO).

OECD propisuje da bi ruralni turizam trebao biti smješten u ruralnim područjima, dugoročno održiv, izgrađen na način da sadržava karakteristične ruralne značajke i da je tradicionalnog karaktera. Ruralni svijet obilježavaju elementi kao što su mala poduzeća, otvoren prostor, kontakt s prirodom i prirodnim svijetom, baštinom, tradicionalna društva i tradicionalne prakse, pa se tako i izgradnja treba razvijati u tom razmjeru, da raste sporo i organski te da je povezana sa lokalnim obiteljima. U smislu održivosti njegov razvoj bi trebao pomoći u održavanju posebnog ruralnog karaktera područja, te održivo korištenje resursa.

Obilježja ruralnih područja na kojima se razvija ruralni turizam su (Lukić, 2010):

- korist za poljoprivredu i stoku – na ruralnim područjima najčešće se obavljaju djelatnosti koje su iz područja poljoprivrede i stočarstva
- bogatstvo florom i faunom te ostalim resursima prirode – ruralni prostori imaju u velikom postotku biljnu i životinjsku vegetaciju, puno više u usporedbi s urbanim sredinama. Ruralna su područja stanište za brojne domaće i divlje životinje.
- niska gustoća naseljenosti – ruralna područja najčešće imaju mali broj stanovnika, a prema rasprostranjenosti se dijele na raspršena i nuklearna. Raspršena su ona ruralna područja na kojima ima 30 ili manje stanovnika na kilometar kvadratni, a nuklearna ona na kojima ima 60 ili više stanovnika na kilometar kvadratni.

- neka su zakonom zaštićena – postoje određena ruralna područja koja su zakonom zaštićena, a određeni zakoni mogu regulirati korištenje zaštićenog područja i boravak na istom.
- niži troškovi života – cijene u ruralnim područjima su niže od urbanih, zbog manje potražnje
- manji je postotak onečišćenja – veći broj ljudi znači i veću zagađenost okoliša pa je u ruralnim područjima s nižim brojem stanovnika i onečišćenje manje.
- tehnologija je oskudnija – u usporedbi s urbanim mjestima, upotreba moderne tehnologije je nešto slabija

Ruralni prostor u Hrvatskoj zauzima 91,6% njezine površine i obilježava ga velika bio i društvena raznolikost, što predstavlja ogromni potencijal za razvoj ruralnog turizma (Jelinić, Demonja i Ružić 2011). Hrvatska je poznata po turizmu, no sav fokus je stavljen na obalu i Jadransko more, što za kontinentalni dio i razvoj upravo ruralnog turizma u tom području ne ide u prilog, ali Gorski kotar koji se u ovom radu analizira se nalazi na području vrlo blizu obale što predstavlja prednost, gdje svaki pojedinac u bilo kojem trenutku može posjetiti i Jadransku obalu i zadovoljiti svoje potrebe. Važnost ruralnog turizma ogleda se u snažnoj interakciji poljoprivredne proizvodnje, tradicijskih proizvoda, prezentacije tradicije, tradicijske gastronomije i turističkih usluga te korištenja postojećih resursa (Grgić, i dr. 2017).

Ruralni turizam je relativno nov oblik turizma koji teži ka vraćanju tradicionalnih vrijednosti te boravku u prirodnom okruženju. Ruralni turizam je nastao iz potrebe da se očuva i promovira kultura i tradicija određenog ruralnog područja kroz smišljenu i originalnu turističku ponudu. Jedan od temeljnih ciljeva ruralnog turizma je sprječavanje odlaska mladih iz ruralnih krajeva te promoviranje održivog razvoja (Demonja, 2012). Depopulacija stanovništva je glavna prepreka za razvoj ruralnog turizma, a ključan faktor u razvoju su ljudi. Oni su ti koji trebaju poticati razvoj, i jedini koji mogu svojim dijelima pridonijeti boljitku zajednice. Ratovi, katastrofe su nekada tjerale ljude iz svojih zajednica, danas se to događa zbog ekonomskih problema (nezaposlenosti, nedovoljno visokih plaća), ograničene mogućnosti pogotovo mladima koje nema što zadržati u takvim mjestima, što naravno vrlo nepovoljno utječe na razvoj (Grgić, i dr. 2017).

Hrvatska sa svojim velikim potencijalom, može napraviti prekretnicu vezanu za razvoj ovog specifičnog oblika turizma, no za razvoj glavni inicijator je lokalna zajednica koja kroz

svoje aktivnosti u raznim udrugama i lokalnim akcijskim grupama može pokazati svoje ideje i zauzimanje za njegov razvoj. Značaj područja je jedan od iznimno bitnih faktora u kreiranju turističkih aktivnosti (Wijijayanti, Salleh, Hashim i drugi, 2023), ti kapaciteti se javljaju u obliku poljoprivrednih proizvoda, poljoprivrede, kulture, poljoprivrednih plantaža, pa je zato angažman lokalnih snaga vrlo bitan u svakoj fazi ruralnog razvoja. S državnog aspekta vlada bi trebala omogućiti lakšu provedbu tih aktivnosti te više pobuđivati svijest o ekološki održivom razvoju, zauzeti se za stabilnost zaposlenosti te izgradnji infrastrukture koja će pridonijeti razvoju, sve su to načini koji će i zadržati mlade u ruralnim područjima i dati im mogućnosti da svoja znanja primjenjuju u vlastitoj zemlji.

1.2. Oblici ruralnog turizma

Heterogenost potražnje u pogledu zadovoljenja potreba je uvjetovala nastanku raznih oblika ruralnog turizma, pa se može reći da je ruralni turizam vrlo širok termin. Ruralni turizam obuhvaća sve usluge, oblike i aktivnosti kao što je seoski turizam, vinski, vjerski, zdravstveni, kulturni, gastro turizam, ribolovni, a koji označava širi pojam od turizma na farmi a vezan je uz sve aktivnosti koje mu pripadaju kao gastronomija, folklor, etnologija, manifestacije dok je agroturizam samo dodana djelatnost koja je pridružena osnovnoj djelatnosti (Svržnjak, 2014).

Slika 1. Međuodnos ruralnog, seoskog i agroturizma

Izvor: izrada autora prema Svržnjak, Jerčinović, Kamenjak, 2014.

Kako se unutar ruralnog turizma, termin agroturizma vrlo često koristi, uzrokujući konfuziju, na slici 1. je prikazan upravo taj odnos pojma ruralni turizam, seoski i agroturizam. U realnosti ruralni turizam i agroturizam nisu istoznačni pojmovi jer je agroturizam zapravo osobit oblik ruralnog turizma koji se uglavnom oslanja na usluge smještaja u domaćinstvima poljoprivrednika koji koriste vlastite proizvode u prehrambenom i neprehrambenom smislu, dok ruralni turizam koristi i druge oblike smještaja i javne prehrane (Crăciun, Dezsi, Pop, Cecilia, 2022). Ruralna područja su karakteristična za pješačenje, vožnje biciklom, razne aktivnosti na vodi, aktivnosti u zraku, kulturne aktivnosti te zdravstvene aktivnosti kao fitness trening i slično među kojima svaki posjetitelj može pronaći aktivnost da zadovolji svoje potrebe.

Moguće je izdvojiti sljedeće vrste i oblike ruralnog turizma (Jelinčić, 2007):

- Agroturizam – je jedan manji segment ruralnog turizma koji je vezan uz boravak na određenom poljoprivrednom objektu te posjetiteljima daje mogućnost da izravno sudjeluju u svim poslovima (briga oko životinja, sadnja, berba, žetva hrane i sl.)
- Zeleni turizam – zeleni turizam se odnosi na turizam na selu ili zelenim površinama. Češće se koristi za opisivanje oblika turizma za koje se smatra da su ekološki prihvatljiviji od tradicionalnog, masovnog turizma. U ruralnim područjima zeleni turizam je važan oblik ruralnog turizma. Zeleni turizam je prikazan kao pristup razvoju turizma koji nastoji razviti simbiotski odnos s fizičkim i društvenim okruženjem o kojem ovisi i implicitno nastoji postići ideale održivosti.
- Ekoturizam – to je oblik turizma prirode (turizam u prirodna, neoštećena područja) koji pretpostavlja aktivno unaprjeđenje očuvanja okoliša i direktne koristi za lokalna društva i kulture, zajedno s pružanjem pozitivnog, edukativnog iskustva za turiste. Ekoturizam je skupina održivih turističkih aktivnosti koje se odvijaju u prirodnom okruženju.
- Turizam u divljini i šumama - u divljini i šumskom turizmu turisti putuju u prirodna staništa biljaka i životinja. Uglavnom obuhvaća nepotrošačke interakcije s divljim životinjama i prirodom, poput promatranja i fotografiranja životinja u njihovim prirodnim staništima. Divljinski i šumski turizam uključuje razne turističke aktivnosti kao što su fotografiranje divljih životinja, safari, promatranje ptica, trekking, planinarenje itd.
- Turizam na farmi – izričito vezan uz farmu i najčešće povezan s turizmom koji uključuje boravak u smještaju na farmi i traženje iskustava iz poslovanja i atrakcija na farmi.

Sve navedene vrste predstavljaju uži oblik ruralnog turizma te se često događa da se gore navedene vrste turizma zamijene sa širim pojmom, odnosno ruralnim turizmom.

Razvoj ruralnih oblika turizma polazi od činjenice da je poljoprivredno domaćinstvo, smješteno u prirodnom okruženju, poljoprivredno gospodarstvo ima prirodne resurse koji mogu osigurati smještaj bilo kojem turistu (Sharpley & Sharpley, 2019). Društveni učinci ruralnog turizma na ruralna područja očituju se diferencijacijom socijalne strukture, jer će se veliki broj ljudi s poljoprivrednih poslova prebaciti na djelatnosti u području usluga, proizvodnje i obrta, no osim gospodarskih i društvenih učinaka ruralnog turizma, treba uključiti i kulturne učinke, kao što je poboljšanje očuvanja spomenika prirode, arhitektonskih i povijesnih skulptura. Nezaposlenost jako negativno utječe na gospodarstvo svake zemlje a također čini problem suvremenog društva na globalnoj razini, posebice tijekom pandemije COVID-19. Stoga će suočavanje s demografskim problemima potaknuti države, vlade zajednica, odgovorne za ljudska prava, da traže djelotvorna i učinkovita rješenja (Kataya 2021). Tako se ruralni turizam nudi kao jedno od glavnih rješenja, gdje će rekreacija, komunikacija između društava potaknuti novitete i načine poboljšanja dosadanih turističkih proizvoda kao npr. uzgoj autohtonih pasmina koza koji je obilježen niskom isplativošću i proizvodnom učinkovitošću (Prpić, Mesić, Škreblin i drugi 2022), kako bi ljudi koji se bave ovim oblikom agroturizma uvidjeli na koji način da obogate lokalnu autohtonu ponudu.

1.3. Poveznica ruralnog turizma i održivog razvoja

Kada se definira ruralni turizam, mnogi autori ruralno turističko mjesto smatraju ono u kojem prednjače mala poduzeća kao gospodarski objekti koji ostvaruju prihode te gdje je turistima omogućeno da osjete prirodu i ostvare direktan doticaj sa tradicionalnim društvom (Petračić, 2018). Kako je depopulacija glavni negativni čimbenik ruralnih prostora, vrlo je bitno na koji način se ruralni turizam razvija, jer, ako se razvija u pravilnom smjeru pripomoći će smanjenju depopulacije. Danas, kada se govori o razvitku, svaki pojedini sektor se razvija u održivom pravcu, koji se odnosi na usko povezane ekološke, ekonomske, tehnološke i društvene odgovornosti na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini (Demirović 2016, 8). Kada se sagledava sa strane ekonomije, ekonomija ne može nikako biti odvojena od okoline, jer je svaka ekonomska aktivnost povezana sa nekom vrstom utjecaja na okolinu.

Proces koji je omogućio da se robe, ljudi, kapital i ideje mogu premještati iz jednog dijela svijeta u drugi dio svijeta je globalizacija, koja je svojim procesom umrežila i stvorila brojne regionalne integracije, pa se stoga može zaključiti da je globalizacija u središtu turističkog poslovanja. Globalizacija ima svoje pozitivne i negativne strane, pa tako i održivi razvoj no sve je to povezano, da nema globalizacije ne bi bilo omogućeno ukidanje granica, otežano bi tekla trgovina, u tom okviru se može zaključiti kako je turizam vrlo heterogeni društveni fenomen koji se nalazi u okviru globalizacije i održivog razvoja (Lončar 2019). Održivi razvoj podrazumijeva njegovanje fizičkog i društvenog okoliša te uporabu koncepta održivosti koji je od osobite važnosti za turizam, prije svega jer turizam ovisi o njegovanoj prirodi koja je za njega primarni resurs (Svetlačić, Primorac i Kozina 2016). Održivost podrazumijeva trajni opstanak prirodnog resursa, a razvoj predstavlja koncepciju društvene znanosti koja je vezana za ljudski poredak (Majnović 2016). Održivi razvoj prati odnos između dinamičnih gospodarskih sustava za koje je zadužen čovjek, i ekoloških sustava koji se ne mijenjaju brzo ali moraju biti u ravnoteži. Pa se tako održivi razvoj odnosi na uspostavljanje pravila koja će potrošnju i onečišćenje zamijeniti štednjom i očuvanjem, a također i uspostavljanjem ravnopravnih mogućnosti za svakog pojedinca (Črnjar i Črnjar, 2009:81).

Koncept održivog razvoja temelji se na tri područja (Črnjar i Črnjar, 2009:84):

- koncept razvoja – nije istovjetno s gospodarskim rastom. gospodarski rast kvantitativne elemente uzima kao primarne, a koncept stavlja naglasak na kvalitativni koncept.
- koncept potreba – primarni cilj je rasporediti osnovne resurse kojima se postiže kvaliteta života, a naglasak je na nužnosti definiranja
- koncept budućih naraštaja – stavlja naglasak na buduće generacije, odnosno na ono što sadašnje generacije ostavljaju svom naraštaju.

Činjenice ukazuju na to kako se koristi razvoja prenose na nove generacije, pa ne bi trebalo ostavljati probleme ekološke i razvojne prirode.

Turizam je jedan od glavnih gospodarskih pokretača ne samo u Hrvatskoj nego i na razini europskih ruralnih gospodarstava; izravno i neizravno, čini oko 11% europskog BDP-a, dok je prosjek Europske Unije 4,5% (UNWTO, 2019) to pokazuje koliko je održiv razvoj turizma značajan, Hrvatska kao mala zemlja, koja živi od turizma, mora biti fokusirana na iskorištavanje svojih potencijala u budućnosti.

Turizam generira pozitivne razvojne učinke, a neke od njih su prilika za razvoj područja koja su udaljena od ekonomskih zbivanja koja se nalaze u obalnim i planinskim područjima, on

doprinosi regionalnoj koheziji te doprinosi osvješćivanju vrijednosti o potrebi zaštite prirodne baštine. Ali u svemu tome turizam stvara iznimne stresove na krajobraz. Najveći pritisak na okoliš generira cestovni prijevoz, prijevoz putnika i vezane emisije štetnih plinova koje se izbacuju u atmosferu. Pretpostavka je se da više od trećine turista priželjkuje zelene turističke proizvode i spremna ih je platiti od 20% do 40% više. (Cetina 2022) Danas se više ne isplati ulagati u turizam niskih ekoloških standarda (Verteš, 2020) a također je i rizično, kako je već spomenuto turisti sve više gledaju na ekološku osviještenost i očuvanje resursa pa je danas fokus na izgradnju zelenih eko hotela i ulaganje u zelenu tehnologiju sa kojom se otvaraju dodatna radna mjesta, što je vrlo pozitivno za Hrvatsku. Ruralna područja su okružena prirodom i s mnogo resursa koje mogu iskoristiti za svoj razvitak u održivom pravcu te pridonijeti čitavoj zajednici.

Ruralni turizam, posebice pojedini oblici ruralnog turizma, temelje se na načelima održivosti. Primjerice, ekoturizam je turizam koji je utemeljen na prirodnim resursima destinacije u kojoj se razvoja, a glavni mu je cilj educiranje, obrazovanje i održivost. Bitno je naglasiti da svaki oblik ruralnog turizma podržava određena načela održivog razvoja, a neka od tih načela su (Herceg 2013):

1. Okruženje – ruralni turizam uključuje prirodna područja, zaštićena, kulturna ili ekološka područja
2. Očuvanje resursa – pojedinim oblicima ruralnog turizma se potiče očuvanje okoliša te postoje posebna pravila za upravljanje područjem na kojem se razvijaju
3. Korist za lokalno stanovništvo – ruralni turizam donosi gospodarsku, socijalnu te kulturološku korist lokalnom stanovništvu jer potiče razvoj i prepoznatljivost destinacije
4. Turistički doživljaj – turistima se uz pomoć ruralnog turizma daje mogućnost turističkog doživljaja, a to podrazumijeva uvažavanje kulture, učenje o prirodnim procesima, tradicionalnim vrijednostima i sl.

Usprkos dostupnosti, dinamičnosti i očuvanosti javnih dobara, ekoturizam u Hrvatskoj još je uvijek iznimno nedovoljno implementiran. Naročito začuđuje spoznaja da je ekoturizam zanemaren čak i u većini zaštićenih bioloških nalazišta (Ministarstvo turizma RH). Izgradnja zelenih hotela za Hrvatsku je veliki pomak, pridonosi očuvanju dobara i poštivanja načela održivog turizma, iskorištavaju ekološki prihvatljive izvore energije, recikliraju, industrijski su učinkovitiji, također smanjuju troškove poslovanja, pogodniji za zdravstveni turizam, manje

štete okolišu, imaju niže troškove poslovanja, povećavaju broj radnih mjesta te povećavaju konkurentnost (Cetina 2022). Hrvatsku čini 80% ruralnog područja (Čavrak 2003) te su nekada davno ta mjesta isto kao i danas bila zapostavljena, neizgrađena, neprivlačna, nekonkurentna. Međutim stanovnici tih područja su se snalazili sa time što su posjedovali, na što efikasniji način jer nije bilo mjesta prevelikoj potrošnji, korištenje prirodnih resursa koji su bili dostupni, što je jedan od temelja održivog razvoja. Danas je život jako urbaniziran, ubrzan te je teže živjeti kao prije, ali postoje područja koja i dalje imaju neophodne elemente koji obuhvaćaju jaku tradiciju, arhitektonsku tradiciju koju i dalje njeguju, koja je vidljiva po svima kućama, selima, mjestima. Upravo ti elementi su alternativna strategija ruralnog razvoja, kada bi se svi ti elementi povezali, mogli bi tvoriti čvrstu osnovu za ruralni održivi razvoj (Cetina 2022). Kako bi se razvile strategije koje će pripomoći u ovom pravcu, vlada i vladine organizacije zajedno sa turističkim zajednicama moraju se više aktivirati, moraju biti potpora stanovnicima ovih područja, jer iako postoji potencijal, mladi i dalje biježe u inozemstvo u nadi da će pronaći neki bolji život, kako je spomenuto u tekstu ranije, da održivi turizam otvara radna mjesta, nažalost to u Hrvatskoj nije slučaj za sada, daljnji problemi su vezani uz manjak turističke infrastrukture, manjak prometne infrastrukture, manjak financijskih potpora selima, obiteljima koji se bave poljoprivredom (Kurtagić 2022). Postoje i oni čvrsti čimbenici, a to su : bogato kulturno-povijesno naslijeđe i sami stanovnici ruralnih područja koji bi podržali strategiju koja se odnosi na pružanje usluga turistima u onom stilu koji se nekada živio, prikazivanjem tradicije, no da bi se kulturološko nasljedstvo moglo pravilno turistički afirmirati, neophodno je povećati pothvate da se revitaliziraju, poprave i restauriraju brojni lokaliteti i objekti poput dvoraca, utvrda, crkvi, starih tradicijskih kuća. Tome može bitno pripomoći i odanost hrvatskih ljudi tradiciji i običajima svoje lokalne zajednice, svojoj baštini i svom lokalnom prostoru (Cetina 2022). Kada bi se iskoristio sav potencijal koji se nalazi na ruralnim područjima Hrvatska bi bila jako bogata i posjećena zemlja. Valoriziranjem navedenih aktivnosti Gorski kotar može uveliko bolje razviti svoju ponudu na temelju svojih prednosti, te uvesti nove turističke proizvode. Fokus je na uvođenje novih biciklističkih i pješačkih staza, uvođenja raznih tura, organiziranje manifestacija i festivala u Delnicama, Vrbovskom, Lokvama Fužinama i ostalim gradovima (Turistička zajednica Gorskog kotara), te ono što čini glavnu prednost je velik broj zaštićenih područja koja uveliko mogu pridonijeti razvoju.

2. Ruralni turizam u Gorskom kotaru

Gorski kotar je smješten u zapadnoj Hrvatskoj, između Slovenije i Like. Površinom Gorski kotar obuhvaća 1270 km², a glavno obilježje područja je krš kojeg prekriva šuma, točnije preko 60% površine čine šume (Turistička zajednica Gorskog kotara). Gustoća naseljenosti je u Gorskom kotaru slaba, a u najviše vrhove se ubraja Bjelolasica, Risnjak, Snježnik te Viševica.

Ovaj se dio u Hrvatskoj posebno ističe po tome što ima mnogo padalina (posljedica blizine Jadranskog mora), ljeta su svježija i kratko traju, a zime su oštre s puno padalina. Temperatura se u prosjeku zimi kreće oko -1.2 °C, ljeti oko 17 °C (Hrvatska enciklopedija).

S obzirom da je veliki dio područja prekriven šumama, Gorski kotar predstavlja pravo bogatstvo biljnog svijeta. U planinama se nalaze bjelogorične i crnogorične šume, u višim područjima gorja jele i smreke, a u pretplaninskom području je značajna šuma bukve. Posebnu ljepotu krajoliku daju livade, rudine, utrine i sl. Pored bogatog biljnog svijeta, postoji i bogat životinjski svijet (zaštićene rijetke vrste leptira, brojne ptice, jastreb, orlovi, medvjedi, vukovi, srne i sl.)

U Gorskom kotaru postoje i razni spomenici kulture te sakralni spomenici koji zajedno doprinose stvaranju bogate kulturne baštine, a ništa manje značajne nisu ni prirodne znamenitosti, poput NP Risnjak, Vražji prolaz, Zeleni vir, Bijele i Samarske stijene, razne špilje i sl. Kako je već spomenuto na ovom području se nalazi 342 naselja u kojima živi oko 28 000 stanovnika (Marijanović 2021). Nažalost, na ovom području kretanje stanovništva ide u negativnom smjeru kako je već spomenuto u radu da je rijetko naseljeno, te je to glavni razlog manjeg razvoja turizma pogotovo ruralnom koji je vrlo prikladan za ovo podneblje. Turistička ponuda Gorskog kotara je vrlo raznolika, bogata je prirodnim i antropogenim resursima. Spomenici kulture zajedno sa sakralnim spomenicima tvore vrlo bogatu kulturnu baštinu. Među najstarije crkvene spomenike Gorskog kotara spadaju crkva sv. Nikole u Brod Moravicama iz 1434. godine čiji je zvonik prvotno nastao kao fortifikacijski obrambeni toranj, zatim zavjetna crkva sv. Marije u Moravičkim Selima iz 1663. godine sa vrijednim u drvu izrezbarenim oltarom (Ivanišević 2020).

Hrvatska je država koja je ovisna o turizmu, što je spomenuto već nekoliko puta, no problemi s masovnim turizmom donose posljedice zbog prenapučenosti u vrlo kratkom vremenu, nadalje zbog negativnog utjecaja na okoliš. Vrlo je bitno na koji način se upravlja prostorom, neki autori su došli do zaključka kako se ruralni turizam razvija ishitreno i bez pravne osnove (Haven-Tang

i Jones 2012) što znači da većina subjekata i dionika nisu dovoljno uključeni i osviješteni o načinu upravljanja destinacijom, te razvojnim strategijama sa kojom bi se postigla veća konkurentnost i održivost destinacija. Na takav način masovna izgradnja donosi više štete nego koristi, pa se uništava svaki potencijal ovog područja. Potrebno je voditi se planskim i održivim razvojem koji se zalaže za očuvanje resursa i zaštitu okoliša. Nagle promjene temperatura i vremena utječu na razvoj raznih aktivnosti, Gorski kotar je bio poznat po tome da se krajem jeseni pojavi snijeg i da se zadržava do proljeća, no to više nije slučaj. Prilagodba turističke ponude novim vremenskim uvjetima je ključna. Gorski kotar može biti destinacija koja nudi usluge tokom čitave godine u cilju izbjegavanja prenapučenosti u ljetnim mjesecima, postati prepoznatljiva destinacija, ali uz puno truda i zalaganja.

2.1. Obilježja ruralnog turizma Gorskog Kotara

Šumarstvo i drvna industrija su temeljne gospodarske grane Gorskog kotara još iz prošlosti, ali najvažniji element ruralne turističke ponude Gorskog kotara čine prirodne atrakcije. Međutim te prirodne atrakcije još uvijek nisu u potpunosti iskorištene niti razvijene. Sukladno tome, brojne prirodne atrakcije ovog kraja bi uz odgovarajuću strategiju razvoja i bolju promidžbu mogle privući još veći broj posjetitelja.

Osim ruralnog turizma, Gorski kotar nudi i još neke oblike specifičnog turizma, kao što su ekoturizam, lovni, ribolovni te pustolovni turizam.

2.1.1. Ponuda Gorskog kotara

Gorski kotar je često nazivan “Zeleno srce Hrvatske, Pluća Hrvatske ili Mala Švicarska“ koji ima pozitivnu ulogu u privlačenju turista u ovaj kraj (Ivanišević 2020).

Po broju i raznovrsnosti prirodnih atrakcija Gorski Kotar je vodeći teritorij u Republici Hrvatskoj. (Rural koncept). Ono što čini bogatstvo biološke raznolikosti i što održava ekološku ravnotežu su hrvatski parkovi prirode, nacionalni parkovi, zaštićeni rezervati i krajolici. Gorski kotar je jako povezan za prirodom i okolišem, koji je jako dobro očuvan, na ovom području se mogu pronaći iznimno čiste rijeke, planine i šume koje su karakteristične za ruralni krajobraz. Poseban značaj za ovo ruralno područje ima njegov primorsko-otočni dio kojem pripada jedan od ekološki najčistijih teritorija Hrvatske. Jedne od najpoznatijih atrakcija su NP Risnjak, Bijeće i Samarske stijene, Klek, Kanjon Kamačnik, Vražji prolaz i Zeleni vir i Park-šuma Golubinjak, izvor rijeke Kupe itd. Jedna od vrlo popularnih lokacija je Nacionalni park Risnjak. Nacionalni

park Risnjak nudi iskustvo boravka u prirodi u kojem se turisti mogu opustiti. Nalazi se na zračnoj udaljenosti od 15 km od mora, te je on jedini nacionalni park u ovoj županiji. Proglašen je nacionalnim parkom 1953. godine (TZ Gorski kotar, Nacionalni park Risnjak). Kroz Nacionalni park Risnjak se može naići na razne već napravljene staze koje variraju po dužini i težini, prilagođene za one koji su više aktivniji i koji vole izazove te one koji su manje aktivni a također žele doživjeti i izvidjeti ovo područje. Izvor rijeke Kupe se također nalazi u obuhvatnom prostoru NP Risnjaka, koji čini hidrogeomorfološki spomenik prirode. Poučna staza Leska je opremljena edukacijskim tablicama na svoja 23 stajališta na kojima su objašnjeni šumski i drugi fenomeni parka (TZ Gorski kotar, Prirodne ljepote). Jedan od najljepših hrvatskih vidikovaca jest Veliki Risnjak na 1528 metara, koji ukoliko se stigne do vrha nudi mogućnost korištenja smještaja u planinarskom Dr. Josip Schlosser Klekovski (Turistička zajednica Gorskog kotara).

Slika 2. NP Risnjak

Izvor: <https://www.np-risnjak.hr/4/> (30.06.2023.)

U sklopu NP Risnjak, točnije u mjestu Kupari nalazi se autohtono seosko domaćinstvo pod nazivom „Ruralni turizam kod Josipa“. Obitelj ima otvoreni obrt pod nazivom „Tratinčica“ te se bave iznajmljivanjem soba, a gostima nude domaća jela iz vlastitog uzgoja.

Slika 3. Ruralni turizam kod Josipa

Izvor:<https://www.agroklub.com/seoski-turizam/josip-turk-prirodne-ljepote-gorskog-kotara-nisu-dovoljne-gosti-traze-sadrzaje/70435/> (30.06.2023.)

Seosko domaćinstvo pod nazivom „Ruralni turizam kod Josipa“ je fokusirano na ekološki uzgoj koji se sve više cijeni. Ribu domaćini uzgajaju u lokalnom ribnjaku, a s domaćih OPG-ova dobivaju sireve i druge proizvode. Najčešći gosti su Francuzi, Nijemci, Talijani i Austrijanci, a jedna od najvećih atrakcija je sportski ribolov na Kupi (Državni zavod za statistiku). Budući da je kuća za smještaj na samo nešto više od 30 minuta hoda od izvora Kupe, pružaju se brojne turističke mogućnosti. Gosti koji posjete ovaj obiteljski objekt se često vraćaju, a u prosjeku se zadržavaju tri dana. Kvalitetna i domaća hrana uvelike doprinosi ponudi, ali je potrebno ponuditi još više sadržaja kako bi ponuda bila bogatija.

Seoski turizam Krizmanić je restoran koji se nalazi u mjestu Lukovdol u Vrbovskom u sjeveroistočnom dijelu Gorskog kotara. Svoju ponudu baziraju na domaćoj gastronomiji. U ljetnoj ponudi svojim gostima nude sve što se nalazi u vrtu, a u zimskoj ponudi pripremaju gulaš, sarmu, zelje i sl. Sva jela se pripremaju uz prethodnu najavu. Osim bogate gastronomske ponude, u mjestu Vrbovsko se nalazi muzej Ivana Gorana Kovačića, amfiteatar, kanjon Kamačnik te planinski vrh Bijela kosa.

Osim višednevnog boravka, udruga Plodovi gorja Gorskog kotara privlači sve veći broj posjetitelja organizacijom kraćih aranžmana, kao što su „Dan lavande, Dan borovnica, Festival malina, Dani gljiva, Dan krušaka i čabranskog sira, Dan jabuka, Dan krumpira i gljiva, Dan šipka u Liču, Bundevijada u Vrbovskom“ (Agroklub). Riječ je o manifestacijama koje

obogaćuju turističko iskustvo posjetiteljima koji već jesu u Gorskom kotaru, ali privlače se i novi posjetitelji na jednodnevne izlete.

Centar za poljoprivredu i ruralni razvoj Kašetica je brend koji okuplja proizvođače autohtonih proizvoda Primorsko-goranske županije, također je to izložbeno-prodajni centar autohtonih proizvoda koji organizira brojne manifestacije, degustacije, prezentacije, edukacije i radionice (Centar za poljoprivredu i ruralni razvoj). Tu su kako bi zajedno promovirali autohtone proizvode, u cilju pojačanja vidljivosti i prepoznatljivosti materijalne i nematerijalne baštine Primorsko-goranske županije, te kroz razne edukacije javnosti i proizvođača razvijaju svijest o koristima koje autohtoni proizvodi pridonose turizmu, a zanimljivost je kako svatko od posjetitelja može ponijeti u kašeticama dio raznolikosti baštine tradicije i kvalitete autohtonih proizvoda. Pod pojmom "turizam" najčešće se pomisli na more i sunce, a manji dio ljudi pomisli na gastronomiju i domaće proizvode koji proizlaze od vrijednih ruku čovjeka i ljudi koji se trude kako bi pridonijeli razvoju ruralnog turizma, a kako bi i preživjeli na ovim prostorima. Centar za poljoprivredu i ruralni razvoj Kašetica okuplja proizvođače koji kroz svoj rad žele promovirati i razvijati ideje u cilju poboljšanja ekološke proizvodnje. Puno OPG-ova sudjeluju u ovom projektu, a najviše se ističe OPG „Zeleni san“, malo poljoprivredno gospodarstvo koje je od 2003. godine ("Zeleni san" Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo) upisano u Upisnik poljoprivrednih proizvođača iako se generacijama bave ovim poslom.

U Velikoj Kapeli se skriva jedan od vrlo poznatih zaštićenih područja u Hrvatskoj a to su Bijele i Samarske stijene koje se izdižu u visinu pa tako i sa svojim oblikom očaravaju turiste. Stjenoviti vrhovi su odvojeni rasjedima, pukotinama i to je razlog zašto su teško prohodno područje. Nudi se planinarski put koji je vrlo strmovit ali kada se dođe do vrha pruža se lijep pogled na Bjelolasicu koji ostvaruju impresivne vidike

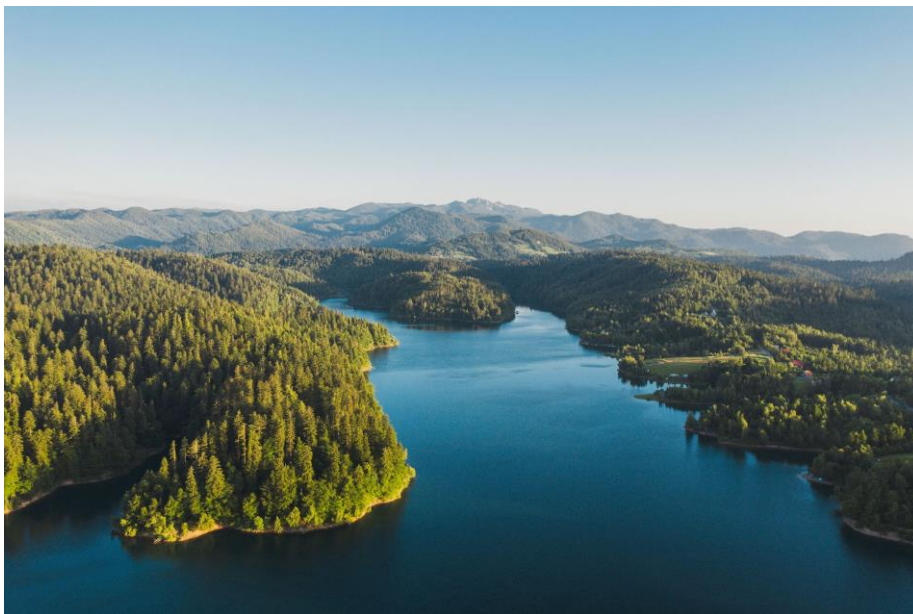

Slika 4. Bijele i Samarske stijene

Izvor: <https://croatia.hr/hr-hr/outdoor-i-aktivni-odmor/setanje-i-planinarenje/bijele-i-samarske-stijene> (30.06.2023.)

Zelene kraljice Gorskog kotara kao park šuma Golubinjak nastale na krškoj podlozi uz šumsku vegetaciju koje se odlikuju bogatim krškim fenomenima. Velika zelena čistina koja je okružena stablima crnogorice pogodnih za šetnju, gdje se uz turističku stazu nalazi i “Kraljica šume” divovska jela stara 250 godina i visine 42 metra. Japlenški vrh sa svojih 170 ha je uzvišenje neposredno pored Delnica, koje nudi staze, šetnice i puteljke pogodne za provođenje raznih aktivnosti i sporta (TZ Gorski kotar, Prirodne ljepote).

Lokvarsko jezero koje je umjetno jezero duboko do 40 metara, pruža se do podnožja Risnjaka, koje čini vizualnu razglednicu Gorskog kotara, nastalo 1954. godine, kojom je zaustavljen tok rijeke Lokvarke. Uz Lokvarsko jezero tradicionalno se održava susret planinara i ljubitelja šetnji te biciklista. Osim šetnje uz jezero u njemu se ljeti može i kupati, a tijekom cijele godine pogodno je za ribolov. U ovom su jezeru uhvaćene neke od najvećih pastrva na svijetu.

Slika 5. Lokvarsko jezero

Izvor: <https://gorskikotar.hr/jezera/> (30.06.2023.)

Jezero Bajer je umjetno jezero koje je nastalo 1952. Godine izgradnjom brane na rijeci Ličanki, oko Bajera se prostire šetnica dugačka 7 km koja je pogodna za razne aktivnosti poput biciklizma ili šetnje. Jezero Lepenica je najveće umjetno jezero u fužinarskom kraju, u kojem se tokom ljeta može i okupati i na njemu se odvijaju natjecanja u orijentacijskom ronjenju. Čogrljevo jezero je poznato željezničko čvorište, njegov izvor sačinjava 5 malih izvora koji se sijevaju u jezero. Gorski kotar krije još jedan biser koji se nalazi u fužinarskom kraju, koje je najmlađe i najmanje jezero koje pruža puno prostora za piknik. Kanjon Kamačnik je vodeni tok kroz koji buči voda, posebice poslije kiše, te pruža predivan ugođaj turistima kroz svoje slapiće, šume. Zeleni vir je izvor na dnu plitke prostrane špilje, koji je proglašen rezervatom prirodnih vrijednosti 1962. Godine, dok je Vražji prolaz dugačak kanjon među stijenama kroz koji se probija Gorski potok Jasle. Na kraju Vražjeg prolaza nalazi se špilja nazvana Muževa hižica (TZ Gorski kotar, Prirodne ljepote) koja se može razgledati do 200 metara dubine. Gorski kotar krasi rijeka Kupa, rijeka Dobra, Čabranka i Rijeka Gerovčica. Rijeka Kupa je u gornjem toku neukroćena, pa vožnja čamcima ovim dijelom pruža pravi adrenalinski ugođaj, a njezina čista voda je pogodna za kupanje.

Gorski Kotar također obiluje brojnim spomenicima koje imaju svoje umjetničke i kulturne vrijednosti koje privlače posjetitelje. Jedan od njih je dvorac Zrinsko Frankopanski u Severinu na Kupu, danas je tu kako bi primio turiste koji žele istražiti njegovu unutrašnjost i stoljetni park

s kapelom sv. Florijana, no davno je bio u posjedu stare plemićke obitelji. Na području Stare Sušice u crnogoričnoj stoljetnoj šumi se također nalazi još jedan Frankopanski dvorac, on je danas u vlasništvu grada Rijeke i služi kao odmaralište za djecu i mladež.

Gorsko Kotarsko područje sadrži oko 403 objekata za smještaj turista, u njima se nalazi oko 3000 raspoloživih postelja za turiste (Marijanović 2021).

Tablica 1. Smještajna struktura Gorskog Kotara 2018-2022.

Vrsta objekta	2018 Broj objekata	2018 Broj smještajnih jedinica	2019 Broj objekata	2019 Broj smještajnih jedinica	2020 Broj objekata	2020 Broj smještajnih jedinica	2021 Broj objekata	2021 Broj smještajnih jedinica	2022 Broj objekata	2022 Broj smještajnih jedinica
Hoteli	6	70	6	70	6	70	6	70	6	70
Nekomercijalni smještaj	326	327	344	349	409	414	424	429	438	443
Objekti na OPG-u	0	0	2	2	3	3	3	3	5	6
Objekti u domaćinstvu	291	362	328	403	319	392	337	406	366	430
Ostali ugostiteljski objekti	70	297	68	290	69	297	70	306	75	301
Ostalo	3	27	3	27	3	27	5	29	5	29
Ukupno	696	1.083	751	1.141	809	1.203	845	1.243	895	1.279

Izvor: izrada autora prema eVisitor, Horwath HTL 2018-2022.. (pristupljeno 23.07.2023.)

Ova tablica prikazuje broj objekata i broj smještajnih jedinica u Gorskom kotaru u razdoblju od 2018. – 2022. godine. Prema bojama se može uočiti smanjenje odnosno povećanje broja smještajnih jedinica i objekata. Poznato je da je u Hrvatskoj privatni smještaj vodeći, a također je i iz tablice vidljivo koliko hotelski smještaj nema pozitivnog pomaka u 4 godine. Od 2018. do 2022. broj hotelskih objekata i smještajnih jedinica nije povećao čak ni za jedan, što je vrlo loše, što pokazuje da bi trebalo poraditi na hotelskoj infrastrukturi kako bi se ovo područje diglo na veću razinu kvalitete pružanja usluge smještaja gostima. Nekomercijalni smještaj je povećao broj objekata i smještajnih jedinica do 2022. godine za 35% u odnosu na početnu 2018. godinu, što označava pozitivan rast, i potvrđuje spomenutu izgradnju apartmana za pružanje usluga. Objekti u seljačkom domaćinstvu su se povećali ali nezamjetno, dok su se objekti u domaćinstvima povećali za čak 47% u 2022. godini. Pod ostale ugostiteljske objekte spadaju oni objekti iz skupine kampova, koji su se također povećali za čak 4 puta više u odnosu na 2018. godinu. Kada promatramo čitavu sliku vidljiv je pozitivan porast smještajnih jedinica što za Gorski kotar označava da se razvija.

Tablica 2. Usporedba smještajne strukture Gorskog kotara 2019. i 2022. godine

Vrsta objekta	2019 Broj objekata	2019 Broj smještajnih jedinica	2022 Broj objekata	2022 Broj smještajnih jedinica	2022./2019.	
Hoteli	6	70	6	70	100	100
Nekomercijalni smještaj	344	349	438	443	127	127
Objekti na OPG-u	2	2	5	6	250	300
Objekti u domaćinstvu	328	403	366	430	112	107
Ostali ugostiteljski objekti	68	290	75	301	110	104
Ostalo	3	27	5	29	167	107
Ukupno	751	1.141	895	1.279	119	112

Izvor: izrada autora prema eVisitor, Horwath HTL 2018-2022.. (pristupljeno 23.07.2023.)

Iako je 2019. godina bila rekordna za čitavu Hrvatsku po svim dostupnim podacima, stigla ju je 2022. godina koja je srušila rekord, što je iznimno pozitivno. Prema tablici se može zaključiti kako je 2022. godina u svim vrstama bolja od 2019., osim u već spomenutom hotelskom smještaju. Iz turističke zajednica Kvarnera se može doznati kako su turistički rezultati prošle godine bolji za 16% u odnosu na 2019. godinu koji su rezultat dugoročnih ulaganja i aktivnosti turističke zajednica na promociji Gorskog kotara kao destinacije specifičnog turizma netaknute prirode. (Turistička zajednica Kvarner)

Nekomercijalni objekti i smještajne jedinice u odnosu na 2019. godinu su za 27% više, objekti u OPG-ovima za tri puta više, objekti u domaćinstvima za 12% više, dok u istim broj smještajnih jedinica se povećao za 7% u odnosu na 2019. godinu. Objekti iz skupine kampova bilježe rast za 10%, dok u istima broj smještajnih jedinica se povećao za 4%. Ukupan broj objekata u 2022. godini je povećan za 19%, dok je ukupan broj smještajnih jedinica povećan za 12%.

Gastro ponuda ovog područja je uvjetovana karakteristikama podneblja a spoj je bogatih proizvoda ovog podneblja, spoj tradicije i modernih prehrambenih trendova. Vrlo su poznata jela na bazi kiselog kupusa po kojem je ova regija poznata od davnina. Dani šumskih plodova se organiziraju u više mjesta kao što su Mrkopalj, Skrad, Ravna Gora, Begovo Razdolje, kombiniraju se vožnjom bicikla, gastro radionicama, šetnjama. Cijele godine je moguće pronaći i probati mnoge vrste gljiva kao smrčak, vrganj, sunčanice itd. Koje se spremaju na različite načine kao glavno jelo ili prilog. Gorski Kotar nudi na jelovniku pršut divljači, gulaše

od srna ili jelena s domaćim njokama i slično. Bogatstvo voda i čistih potoka pridonosi ponudi raznih vrsta riba od kojih je najcjenjenija pastrva, i vrlo su poznati žablji krakovi, te je to pravi gurmanski doživljaj. U vrijeme Uskrsa u Gorskom Kotaru se obavezno mora spremiti jedinstven specijalitet punjeni kuhani svinjski želudac.

Gorski kotar je idealno posjetiti u svako doba godine, jer pruža aktivnosti koje se mogu odvijati i po ljeti, i po zimi, po mokrom, suhom, snježnom vremenu. Priroda pruža priliku za aktivan odmor, avanturističke sportove ili čisto provođenje vremena u prirodi za opuštanje i uživanje. Od izletišta se nude Šumska bajka, Kaubojski gradić Roswell i OPG Zeleni san, za one koji vole adrenalinske aktivnosti se nudi rafting, vožnja brodom kao mirnija opcija razgledavanja. Splav Čača se nalazi na obali Lokvarskog jezera koju je napravila obitelj Crnković, te vožnja brodom Sv. Antun (Turistička zajednica Gorskog kotara n.d.) Biciklizam je vrlo popularan oblik aktivnosti pa tako Gorski kotar nudi pregršt biciklističkih staza koje su dostupne za istraživanje i vožnju. Zabavni i paintball park Vrata, Adrenalin park Kupjak, i Tršće su adrenalinski parkovi za one koji vole adrenalin pa mogu i na taj način iskoristiti višak slobodnog vremena. Također su tu dostupna i planinarenja po Delnicama, Mrkopalju, Ravnoj Gori, Skradu, od mirnijih aktivnosti lov i ribolov, jahanje u konjičkom klubu Magušar i na Ranču Vrelo, a za one koje vole ponajviše opuštanja dostupne su wellness oaze. U hladnim danima je vrlo popularno skijanje, skijaško trčanje, klizanje i sanjkanje.

Uz sve navedene aktivnosti Gorski kotar nudi bogat pregled kulturno – povijesnih znamenitosti i tradicije. Kulturna baština je vrlo raznolika i može se raspodijeliti na muzeje, galerije, zbirke, sakralnu baštinu, etno kuće, etno sela, mlinove itd. Dvorci Frankopana nazvani po plemićkoj obitelji Frankopan nude turističke rute gdje se mogu upoznati utvrde, kaštele i ostale detalje o tradiciji i životu ove obitelji. Proštenje u Mrkoplju je jedno od najpoznatijih vjerskih događanja u ovom području, održava se treću nedjelju u mjesecu rujnu kada velik broj vjernika pohodi Mrkopalj u znak zahvalnosti i štovanja Blažene Djevice Marije (TZ Gorski kotar). Gorski kotar nudi pregršt aktivnosti i atrakcija koje mogu zadovoljiti sve potrebe turista.

2.1.2. Potražnja Gorskog Kotara

Kada je riječ o turističkoj potražnji, Gorski kotar bilježi pozitivne rezultate, a to znači da je broj gostiju u stalnom porastu. Već je spomenuto da Gorski kotar želi razvijati cjelogodišnji turizam

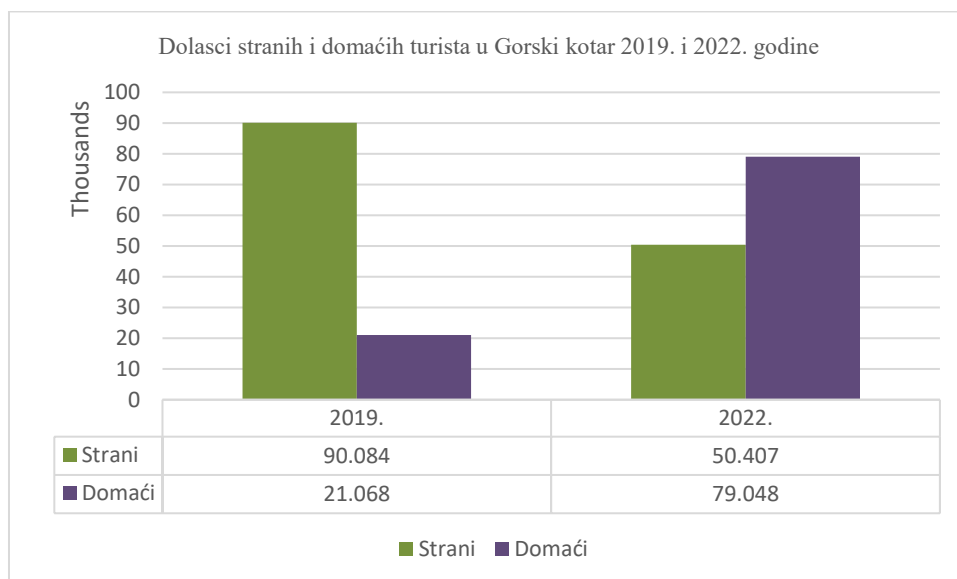
u cilju smanjenja prenapučenosti i opterećenosti destinacije, broj dolazaka i noćenja je rekordan u 2022. godini, te je povećana potražnja za nekretninama (Turistička zajednica Kvarner). Turiste osim što motivira priroda i šuma, motiviraju ih i brojna događanja i aktivnosti. Sljedeća tablica prikazuje dolaske stranih i domaćih turista u Gorski kotar u razdoblju od 2018.-2022. godine.

Tablica 3. Dolasci i noćenja stranih i domaćih turista u Gorskom kotaru od 2018.-2022. godine

	2018.		2019.		2020.		2021.		2022.	
	Dolasci	Noćenja	Dolasci	Noćenja	Dolasci	Noćenja	Dolasci	Noćenja	Dolasci	Noćenja
Strani	18.803	50.695	18.822	90.084	4.995	19.190	9.535	30.060	14.871	50.407
Domaći	21.987	60.835	22.930	21.068	21.068	66.344	31.585	79.414	31.349	79.048
Ukupno	40.790	111.530	41.752	111.152	26.063	85.534	41.120	109.474	46.220	129.455
Udio domaćih u ukupnom	53,90%	54,55%	54,92%	18,95%	80,83%	77,56%	76,81%	72,54%	67,83%	61,06%

Izvor: izrada autora prema eVisitor, Horwath HTL 2018-2022.. (pristupljeno 23.07.2023.)

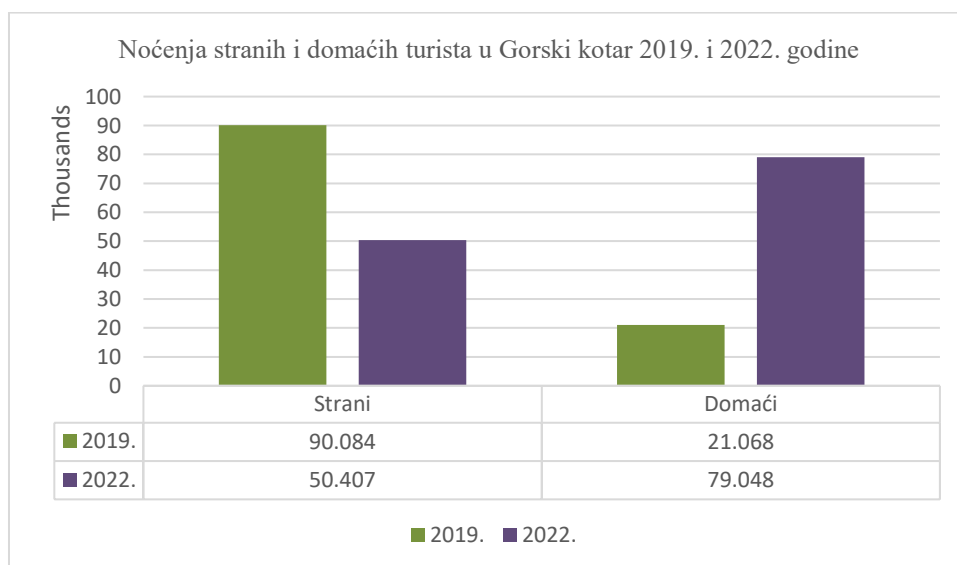
Iz tablice se može zaključiti kako su dolasci i noćenja stranih turista najlošiji u 2020. godini koju je obilježila pandemija COVID-19, a isto vrijedi i za domaće turiste, što nije za zabrinuti se jer ova regija nije jedina bila pogođena pandemijom nego čitava Hrvatska a i svijet pa je za očekivati da će brojke biti lošije. Bitno je da se u sljedećoj godini 2021. vidi porast dolazaka za 90% i noćenja za 56% u odnosu na 2020. godinu. Kada se analiziraju sve godine vidljivo je da su domaći turisti ostvarili više dolazaka i noćenja u odnosu na strane turiste. 2022. godina bilježi sjajne rezultate gdje se u odnosu na 2018. godinu u ukupnim dolascima turista vidi pomak od 13%, a u ukupnim noćenjima 16%.

Grafikon 1. Dolasci stranih i domaćih turista u Gorski kotar 2019. i 2022. godine

Izvor: izrada autora prema eVisitor, Horwath HTL 2019 i 2022.. (pristupljeno 23.07.2023.)

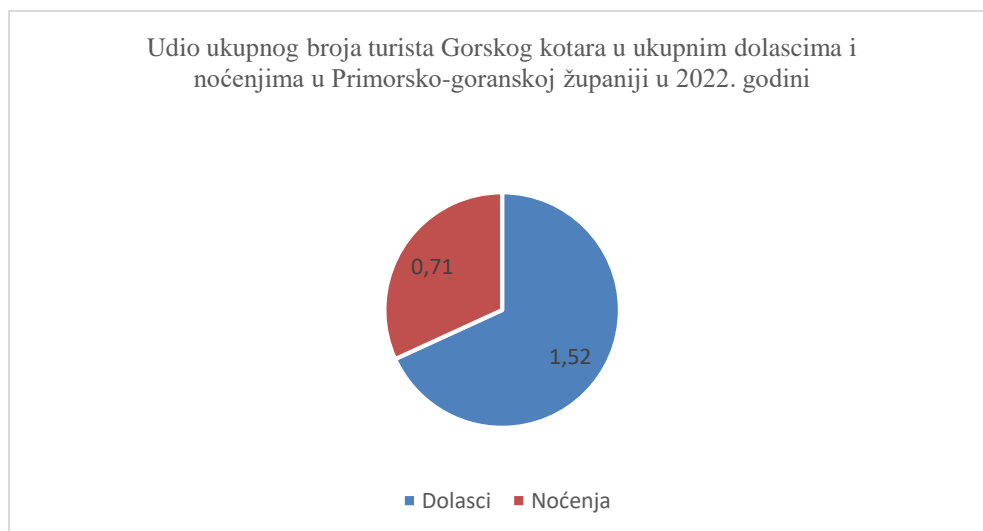
Vidljivo je kako domaći turisti dominiraju u dolascima u Gorski kotar, gdje u 2019. godini udio domaćih turista u ukupnim turistima čini čak 54,92%, dok je u 2022. godini udio čak 67,83%, iz čega se može zaključiti kako ovo područje posjećuje pretežito domaće stanovništvo.

Grafikon 2. Noćenja stranih i domaćih turista u Gorski kotar 2019. i 2022. godine

Izvor: izrada autora prema eVisitor, Horwath HTL 2019 i 2022.. (pristupljeno 23.07.2023.)

Iz grafikona se može zaključiti kako su strani turisti u 2022. godini u odnosu na 2019. godinu ostvarili za 44 % manje noćenja, a domaći turisti su ostvarili čak 4 puta više noćenja u 2022. u odnosu na 2019. godinu što je ogromna razlika, ali dakako vrlo pozitivna. Udio domaćih noćenja turista u ukupnim noćenjima iznosi za 2019. 18,95%, a za 2022. godinu čak 61,06%.

Grafikon 3. Udio ukupnog broja turista Gorskog kotara u ukupnim dolascima i noćenjima u Primorsko-goranskoj županiji u 2022. godini

Izvor: izrada autora prema eVisitor, Horwath HTL 2022. (pristupljeno 23.07.2023.)

Kada se uspoređuje koliko turista i domaćih i stranih je posjetilo Gorski kotar na razini županije dolazi se rezultata koji glase da je broj noćenja u 2022. na razini županije iznosio 18.143.745, a broj dolazaka 3.041.085, dok je sami Gorski kotar posjetilo 46.220, a prenoćilo 129.455.

Raste i broj stranih gostiju, posebice iz Njemačke i Nizozemske. Sukladno tome, gosti iz Njemačke su 2022. godine ostvarili 34% više noćenja u usporedbi s 2019. godinom (koja se uzima kao rekordna godina), a gosti iz Nizozemske su ostvarili 30% više noćenja. Osim Njemačke i Nizozemske, glavna strana tržišta čine gosti iz Italije te Slovenije, a broj dana boravka se povećao za 11%, nadalje iz Italije, Belgije i Austrije. Turisti najčešće odabiru kuće za odmor te smještajne jedinice viših kategorija. (eVisitor, Horwath HTL 2022.)

Tablica koja slijedi prikazuje smještajne kapacitete, dolaske i noćenja prema jedinicama lokalne samouprave.

Tablica 4. Smještajni kapaciteti, dolasci i noćenja prema JLS Gorskog kotara u 2019.

	Broj soba, apartmana i mjesta za kampiranje	Broj stalnih postelja	Dolasci turista – ukupno	Dolasci turista - domaći	Dolasci turista - strani	Noćenja turista - ukupno	Noćenja turista - domaći	Noćenja turista - strani
Brod Moravice	11	24	200	96	104	1170	354	816
Čabar	70	249	992	555	437	2874	1414	1460
Delnice	207	545	11825	5816	6009	26910	13703	13207
Fužine	222	602	11907	6185	5722	29893	15536	14357
Lokve	41	105	1556	731	825	4834	2016	2818
Mrkopalj	75	188	2388	1646	742	6795	4284	2511
Ravna Gora	97	311	7734	4545	3189	14497	10108	4389
Skrad	28	93	1442	1087	355	3362	1945	1417
Vrbovsko	93	237	2702	1664	1038	9267	4337	4930
Gorski kotar	844	2354	40746	22325	18421	99602	53697	45905

Izvor: izrada autora prema Planu razvoja Gorskog kotara 2021.-2027 (pristupljeno 23.07.2023.)

Tablica 4. prikazuje smještajne kapacitete, dolaske i noćenja prema jedinicama lokalnih samouprava Gorskog kotara. Prema navedenoj tablici Općina Fužine i Grad Delnice u 2019. godini zajedno imaju 50,8% goranskih smještajnih kapaciteta, 48,7% goranskih stalnih postelja, 58,2% goranskih dolazaka i 57% goranskih noćenja.

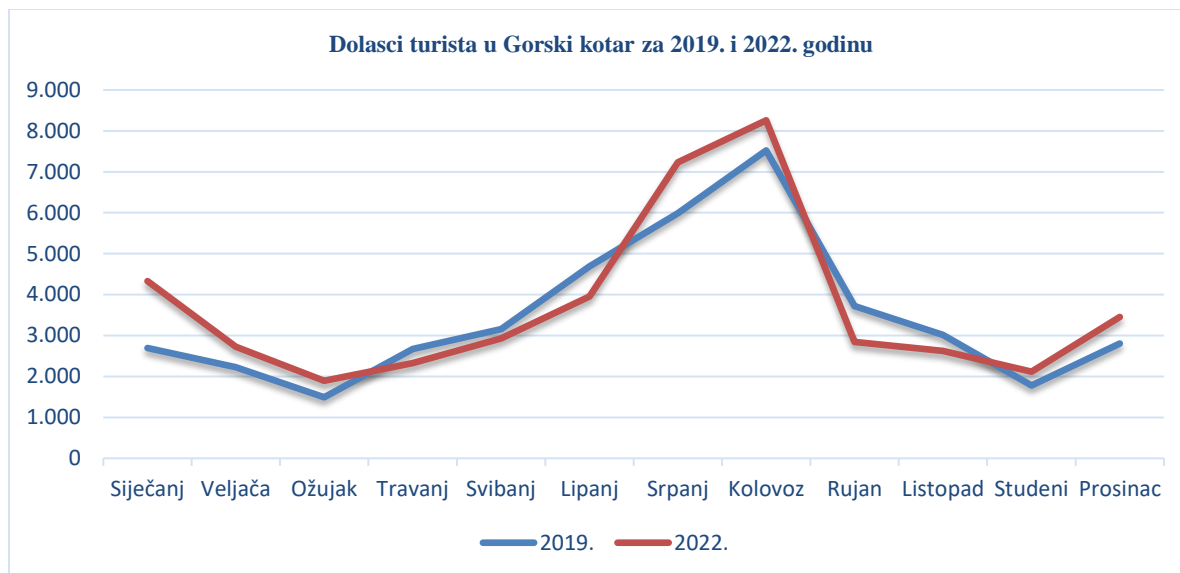
Tablica 5. Analiza turističkog prometa po mjesecima za 2019. i 2022. godinu

Turistički promet po mjesecima	2019.	2019.	2022.	2022.	2022./2019.	2022./2019.
	Dolasci	Noćenja	Dolasci	Noćenja	Dolasci	Noćenja
Siječanj	2696	7564	4327	12361	160	163
Veljača	2224	5338	2723	6644	122	124
Ožujak	1491	3489	1894	4347	127	125
Travanj	2670	5646	2329	5586	87	99
Svibanj	3158	6824	2926	6244	93	92
Lipanj	4688	11262	3957	10263	84	91
Srpanj	5984	20686	7232	24333	121	118
Kolovoz	7523	24297	8259	30498	110	126
Rujan	3720	8698	2844	7484	76	86
Listopad	3017	6770	2621	6018	87	89
Studeni	1780	4233	2113	4834	119	114
Prosinac	2801	6345	3455	7651	123	121

Izvor: izrada autora prema podacima TZ Kvarner, Turistička statistika za 2019. i 2022. (23.07.2023.)

Tablica 5. prikazuje turistički promet po mjesecima u godini. Po kojoj se može zaključiti kako se daleko najviše dolazaka i noćenja bilježi u ljetnim mjesecima, točnije u srpnju i kolovozu. U 2022. g. u odnosu na 2019. godinu za mjesec srpanj bilo je 21% više dolazaka, te 18% više noćenja turista. Udio dolazaka turista u mjesecu srpnju i kolovozu u ukupnim dolascima za na razini 2022. godine iznosi 33,52%. Koliko je lijepo provoditi vrijeme u Gorskom kotaru u ljetnim mjesecima, toliko je lijepo i u zimskim mjesecima, pa je općenito poznato da čim ljeto završi, snijeg obijeli ova područja i nastupaju zimske aktivnosti, iako je zadnjih godina vrijeme upitno i dalje se kroz čvrstu zimu snijeg probije. U siječnju se u odnosu na 2019. godinu vidi pomak od 60% više dolazaka i noćenja. Ožujak i studeni bilježe najmanje noćenja u odnosu na ostale mjesece. Udio dolazaka turista u ukupnim dolascima za ožujak 2022. iznosi tek 4%, a za studeni 4,5%, dok je udio noćenja turista u ukupnim noćenjima za ožujak 2022. 3,4%, a u studenom 3,7% što čini vrlo malu razliku. Vidljiv je postupan rast od

siječnja do studenog, te nadalje postupan pad, što se može i zaključiti. Travanj, svibanj, rujana i listopad su mjeseci u kojima je vidljiv pad u 2022. godini u odnosu na iste mjeseci u 2019. godini.

Grafikon 4. Dolasci turista u Gorski kotar za 2019. i 2022. godinu

Izvor: izrada autora prema podacima TZ Kvarner, Turistička statistika za 2019. i 2022. (31.08.2023.)

Grafičkim prikazom svih mjeseci u godini se može zaključiti kako je 2019.g. u odnosu na 2022.g. slabija po turističkom prometu, iako u travnju, svibnju i lipnju je ipak veći broj dolazaka u 2019. godini poznatoj kao rekordnoj godini. Također, rujana i listopada bilježe veći dolazak u 2019.g. u odnosu na 2022. g. Može se zaključiti da se Hrvatska dobro oporavila nakon pandemije Covid-19 i vrlo je pozitivno da nastavlja bilježiti poraste turističkih dolazaka.

Iz svih navedenih podataka se može zaključiti kako ljetni mjeseci najviše privlače turiste, i to domaće, iako se bilježi i porast stranih turista. Da ima više kategoriziranih smještaja, odnosno hotela možda bi to privuklo i više stranih turista (Hrvatska udruga turizma) Vidljivo je povećanje smještajnih kapaciteta što je svakako vrlo pozitivno, a samim time što ima više dolazaka svake godine time je i je povećana i kvaliteta pružanja usluga. Svakako ruralne destinacije moraju osigurati bolju promociju prema emitivnim tržištima, kako bi se postigla veća potražnja te ispunila očekivanja turista koja će ostaviti pozitivne utiske i stvoriti im želju da s ponovno posjete ova područja.

2.2. Strateški dokumenti u funkciji razvoja Gorskog Kotara

Jedan od strateških dokumenata za razvoj turizma Gorskog Kotara je “Master plan turističkog razvoja Gorskog Kotara za razdoblje 2022. – 2027.” u kojem su glavni zadaci postavljanje strateškog okvira razvoja, operativne strategije razvoja, DMO sustav, strategija marketinga i plan brendiranja i akcijski plan.

U tom dokumentu su postavili 3 dugoročna cilja turističkog razvoja (Master plan turističkog razvoja Gorskog Kotara za razdoblje 2022. – 2027):

Stvaranje prepoznatljivosti i podizanje vidljivosti Gorskog kotara kao turističke destinacije

1. Rast turističkog prometa
2. Unaprjeđenje turističkog lanca vrijednosti

Gorski kotar na međunarodnom tržištu nije prepoznat, ne gleda se na ovo područje kao područje koje pruža atraktivne turističke aktivnosti i stvaranje doživljaja, pa se tako prvi cilj odnosi upravo na to pozicioniranje Gorskog kotara na međunarodno tržište. Drugi cilj se odnosi na ostvarivanje prometa kroz čitavu godinu, koje bi pozitivno utjecalo i osnažilo ekonomske koristi za turistički sektor. Treći cilj se odnosi na kvalitetu ukupnog lanca vrijednosti, kako je već spomenuto vrlo je bitno pronaći investitore kako bi se poboljšala smještajna struktura, te kako bi se fokus stavio na proizvodnju autohtonih proizvoda i domaće kuhinje kako bi se potakla diferencijacija Gorskog kotara.

Aktivni odmor, gastronomija i izleti čine primarne turističke proizvode ovog područja, outdoor turizam je trenutno u usponu i vrlo je popularan, a također poticanje na aktivnost i rekreaciju nikad ne može biti negativna stvar, Gorski kotar ima preduvjete za razvoj takvog turizma pa je idealno da se usredotoči na to, uz dobru ponudu i kvalitetu gastronomskih doživljaja pozitivno će utjecati na razvoj poljoprivrede povezivanje lokalnih proizvođača sa distribucijskim centrima i drugim objektima što će vrlo pozitivno utjecati na ruralni razvoj.

Sljedeći dokument je “Plan razvoja Gorskog Kotara za razdoblje od 2021.-2027.” Plan razvoja sastoji se od nekoliko međusobno povezanih cjelina, sažetka analize stanja, vizije i strateškog okvira s ključnim pokazateljima za praćenje provedbe Plana razvoja, provedbenog, terminskog i financijskog plana, prikaza usklađenosti s Nacionalnom razvojnom strategijom Republike Hrvatske do 2030., sektorskim dokumentima i dokumentima prostornog uređenja, te

okvira za praćenje i vrednovanje. Plan razvoja sadrži posebne dodatke i ostale popratne dokumente. Analiza je pokazala kako Gorski Kotar zaostaje po svim pokazateljima te kako je najslabije razvijena mikroregija županije. Demografski pad od 17% u zadnjih 10 godina i starenje stanovnika najizraženiji su problemi. Slika se može povezati sa globalnim trendovima pražnjenja ruralnih i naseljavanja gradskih područja. Kako bi se ovaj trend promijenio analiza je pokazala kako bi se trebalo intenzivno zanimati za boljitak ovog područja uz djelovanje svih dionika i donositelja politika.

Prioritet 1	Djeca i mladi
Prioritet 2	Visoka kvaliteta života
Prioritet 3	Konkurentno gospodarstvo i kvalitetni poslovi
Prioritet 4	Visok socijalni standard i dostojanstveno starenje

Slika 6. Prioritetna područja Plana razvoja Gorskog kotara

Izvor: izrada autora prema Prigoda, 2022;43

Za budući razvoj ovog područja ovaj plan stavlja u fokus prvenstveno ljude, ovi prioriteti su poredani tako da slijede životni vijek, pa tako se kreće od djece do starosti. Kreće se sa opremanjem škola, moderniziranjem obrazovnog sustava, cjeloživotnih obrazovanja, podrška mladim obiteljima. Drugi prioritet se odnosi na razvoj održive komunalne i energetske infrastrukture, te regionalno mobilnosti i javnog prijevoza, treći prioritet se odnosi na zaustavljanje depopulacije, kako je već spomenuto da demografski pad iznosi 17%, cilj je poticati sve dionike na stvaranje održivog i konkurentnog gospodarstva i turizma visoke dodane vrijednosti, i četvrti cilj se odnosi na dostupnost i kvalitetu zdravstvenih usluga te modernizacija zdravstvene infrastrukture te fokus na smanjenje siromaštva te nejednakosti. Može se zaključiti kako je ovaj dokument fokusiran na razvoj pametnih sela koja se temelje na aktivnom sudjelovanju lokalno zajednice te mobilizaciji rješenja koje nude suvremene tehnologije sa ciljem poboljšanja vrijednosti za stanovnike i poduzetnike ovog područja.

Strategija održivog razvoja turizma Republike Hrvatske do 2030. godine je dokument koji je definirao 4 strateška cilja razvoja održivog turizma Hrvatske (Strategija održivog razvoja turizma Republike Hrvatske do 2030. godine):

- Cjelogodišnji i regionalno uravnoteženiji turizam
- Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu
- Konkurentan i inovativan turizam
- Otporan turizam

U stvaranju prepoznatljivih prirodnih atrakcija potrebno je urediti, osigurati prometnu dostupnost i signalizirati prirodne vrijednosti koje su turistima zanimljive te u konačnici njima održivo upravljati. Za ruralni turizam tvrde da je nisko percipiran i nedovoljno profiliran te iznimno jako vezan za kontinentalnu Hrvatsku i zaleđe u primorskim županijama, te da je ruralna ponuda slabo razvijena. Cilj je podizanje razvijenosti ovog proizvoda, pa tako primjeri dobre prakse mogu poslužiti kao benchmark, potrebno je razvijati biciklističku infrastrukturu u gradovima i ruralnim područjima, sa ciljem smanjenja sezonalnosti unaprijediti prometnu infrastrukturu te unaprijediti kvalitetu lokalnog stanovništva. (Strategija održivog razvoja turizma Republike Hrvatske do 2030. godine) Ukoliko se država, uprave, samouprave i zajednice budu držale navedenoga i poticale taj smjer, zasigurno će se uspjeti poboljšati sve navedeno.

Dokumentom „Plan razvoja turizma Primorsko – goranske županije od 2022. – 2027.“ će se pokušati ulagati u željeznički promet, iako je cestovni dobro razvijen, još iz prošlosti gorsko područje je poznato da se bavilo šumarstvom, pa tako dokument nalaže da će se raditi na uspostavi kvalitetnijeg gospodarenja šumama. Daljnjim mjerama je bitno potaknuti proizvodnju hrane, zapošljavanja, zaustavljanje iseljavanja mladih ulaganjem u obrazovanje i za starije i mlade, posebna pozornost će se posvetiti proširenju zdravstvenih usluga na ruralnim područjima (Plan razvoja turizma Primorsko - goranske županije 2022. - 2027. godine) Iako ruralni turizam ima manji udio u gospodarstvu predstavlja ogroman razvojni potencijal zato je vrlo bitno kako je i spomenuto ulaganje u promociju i diverzifikaciju ponude.

3. Stavovi lokalnog stanovništva o razvoju ruralnog turizma Gorskog kotara

Kroz provedeno istraživanje, pokušalo se utvrditi koliko je lokalno stanovništvo motivirano za daljnji rast i održivi razvoj ruralnog turizma u područjima u kojima žive.

Istraživanje koje je provedeno u ovome radu, navodi ispitanike da kroz unaprijed postavljena pitanja, koja su formirana na način da ispitanik može odabrati samo jedan ponuđen odgovor ili je formirana Likertova ljestvica koja izražava pozitivan ili negativan stav prema iznesenim tvrdnjama. Svaku su tvrdnju ispitanici ocjenjivali na skali od 1 do 5, gdje 1 označava u potpunosti se ne slažem/u potpunosti nevažno, a 5 –potpunog se slažem/u potpunosti važno). Upitnik je izgrađen na temelju dostupne literature i internet izvora Turističke zajednice Gorskog kotara, prvi dio upitnika se odnosi na sociodemografski profil ispitanika. Drugi dio se odnosi na važnost navedenih elemenata za razvoj ruralnog turizma (TZ Gorski kotar, 2021; Smolčić Jurdana, 2015). Treći dio upitnika se odnosi na razne tvrdnje vezane uz mišljenja pojedinca za razvoj ruralnog turizma te zainteresiranost i motivaciju lokalnog stanovništva (Golub i Jaković, 2019; Marušić, Tomljenović i Dukić, 2018). Četvrti dio se odnosi na kvalitetu turističke ponude Gorskog kotara (Kuš, 2022.) i zadnji dio ankete se odnosi na ponuđene oblike turizma te odabir koji od navedenih su pogodni za ovo područje.

Anonimno, online istraživanje je započelo 15.lipnja 2023. i trajalo je do 20. srpnja 2023. godine. Anketa je napravljena preko Google Forms obrasca te je poslana ispitanicima različite dobi, spola. Uz to objavljena je i na društvenim mrežama gdje je također postojao pristup ispunjenju ankete. Anketni upitnik sastojao se od 15 pitanja, a 102 ispitanika su ispunili ovaj anketni upitnik.

U nastavku rada se nalazi pregled dobivenih rezultata istraživanja

Tablica 6. sumarno prikazuje sociodemografski profil ispitanika, iz kojeg je vidljivo kako žene čine 66%, dok muškarci čine 34% uzorka. Prema dobi može se zaključiti kako većinom prevladavaju ispitanici iznad 35 godina starosti. Dobiveni rezultati su takvi jer iako u Gorskom kotaru prevladava i puno starijeg stanovništva, pretežito su to ljudi koji se ne koriste novim modernim tehnologijama, pa je isto tako teško doći do njihovih stavova što predstavlja jedno od ograničenja ovog istraživanja. Većina ispitanika je srednjoškolskog obrazovanja (73,8%), dok većina stanovnika živi preko 40 godina na ovom području.

Tablica 6. Profil ispitanika

Varijabla	%
Dobna skupina ispitanika	
<18	0%
18-25	8,70%
25-35	10,80%
35-45	22,30%
45-55	30,10%
55-65	18,40%
65 i više	9,70%
Spol	
Muško	34%
Žensko	66%
Stupanj završenog obrazovanja	
Osnovna škola	2,90%
Srednja škola	73,80%
Viša škola ili fakultet	19,40%
Magisterij ili doktorat znanosti	3,90%
Zanimanje	
Nezaposlen/a	5,80%
Zaposlen/a	75,70%
Student/ica	8,70%
Umirovljenik/ca	9,70%
Koliko dugo živite na području Gorskog kotara	
1-5 godina	11,70%
5-10 godina	7,80%
10-20 godina	8,70%
20-30 godina	13,60%
30-40 godina	19,40%
40 i više godina	38,80%

Izvor: izrada autora rada prema rezultatima istraživanja

U drugom dijelu upitnika, ispitanici su zamoljeni da ocijene stupanj važnosti navedenih elemenata za razvoj ruralnog turizma u Gorkom kotaru.

Tablica 7. Stupanj važnosti pojedinih elemenata koji utječu na razvoj ruralnog turizma u Gorskom kotaru

Elementi	Prosječna ocjena
Produljenje turističke sezone	4,43
Sportski sadržaji	4,37
Biciklističke staze	4,35
Viša kvaliteta ugostiteljske ponude	4,47
Viša kvaliteta smještajnih objekata	4,52
Novi smještajni kapaciteti	4,34
Otvaranje kampova i hotela	4,28
Informacije o ponudi	4,52
Nove atrakcije	4,47
Prometna povezanost i dostupnost	4,68
Prepoznatljivost mjesta-lokalni identitet	4,37
Očuvanje tradicije	4,47
Povećavanje dohotka	4,42
Oživljavanje poljoprivredne proizvodnje	4,42
Gospodarski razvoj područja	4,38
Zadržavanje stanovništva u selu	4,5
Izjednačavanje kvalitete života s urbanim	4,17
Smanjenje siromaštva	4,6
Privlačenje turista s obale u unutrašnjost	4,4
Zadovoljstvo lokalnog stanovništva	4,39
Povratak stanovništva u selo	4,42
Razvoj novih turističkih proizvoda	4,51
Bolja struktura smještajnih kapaciteta	4,38

Napomene: 1- u potpunosti nevažno, 5- u potpunosti važno

Izvor: izrada autora rada prema rezultatima istraživanja

Ispitanici drže da je za razvoj ruralnog turizma najvažnija prometna dostupnost i povezanost (4,68), viša kvaliteta smještajnih objekata (4,52), informacije o ponudi (4,52), razvijanje novih turističkih proizvoda (4,51), a najmanje važno izjednačavanje kvalitete života sa urbanim (4,17; 42,2% ispitanika). Pozitivan značaj ima ovaj čimbenik za daljnji razvoj upravo iz razloga što bi se ruralni razvoj trebao zadržati na razini mira, opuštanja i rasonode, bez utjecaja urbanog života na njega. 64,7% ispitanika smatra da ukoliko se zalažu za daljnji razvoj turizma, da bi prihodi od turizma tj ekonomske koristi bi utjecale na kvalitetu života u Gorskom kotaru, s povećanjem dohotka (4,42), povećanjem zaposlenosti i razvojnih mogućnosti. Neki autori su u svojim istraživanjima došli do zaključka koji je zapravo vrlo logičan a to je da ukoliko

stanovnici podržavaju daljnji razvitak turizma to je iz razloga što percipiraju da će to zalaganje multiplicirati prihode, mogućnosti zapošljavanja i slično (Gursory i Rutherford 2004).

Treći dio upitnika se odnosi na postavljene tvrdnje na koje su ispitanici zamoljeni da daju svoje mišljenje također na Likertovoj ljestvici važnosti (1-5), a tvrdnje se odnose na trenutačnu razvojnu situaciju turizma na ovom području, nadalje su ispitanici zamoljeni da iskažu vlastitu motiviranost i zainteresiranost za daljnjim ruralnim razvojem kako bi se došlo do rezultata koji govori koliko je lokalno stanovništvo spremno za takav korak.

Tablica 8. Potpora i motiviranost za budući razvoj turizma

Tvrdnje	Prosječna ocjena
Gorski kotar razvija turizam tijekom cijele godine s raznim atrakcijama što rezultira povećanjem zainteresiranosti turista i željom za dolaskom	3,67
Cjelogodišnje poslovanje objekata i općeniti rad svih sektora vezan za turizam je jedino rješenje za razvoj turizma GK	4,32
Za rješavanje problema razvoja turizma na području GK dovoljna su 2-3 ljetna mjeseca rada u turizmu	1,64
Podupirem daljnji razvoj turizma u Gorskom Kotaru	4,61
Podupirem veći dolazak posjetitelja u zaštićena područja	4,4
Podupirem javnu promociju destinacije u cilju razvoja ruralnih dijelova	4,55
Ekonomske koristi turizma bi pripomogle boljem načinu života lokalnog stanovništva	4,5
Potrebna je veća kvaliteta obrazovanja stanovništva	4,27
Razvoj turizma bi doveo do prenapučenosti destinacije	2,77
Razvoj turizma ne bi znatno utjecao na prirodu	3,32
Razvoj turizma ne bi doveo do prenapučenosti destinacije	3,51
Razvoj turizma bi ugrožavao prirodu	3,08
Turistička zajednica treba uključiti lokalno stanovništvo u planiranje turističkih aktivnosti	4,37
Želim vidjeti povećan broj dolazaka turista u Gorskom kotaru	4,51
Trenutačna razina ruralnog turizma poboljšala je mogućnost zapošljavanja u GK	3,73
Kvaliteta života bi se smanjila povećanjem razvoja ruralnog turizma u GK	2,72
Način života u GK se promijenio tako da više odgovara turistima nego lokalnom stanovništvu	3,04
Razvoj turizma poboljšava toleranciju lokalnog stanovništva prema drugim kulturama	3,91
Razvoj turizma pridonosi očuvanju običaja i tradicija	4,24
Razvoj turizma donosi više štete nego koristi	2,42
Zbog razvoja turizma više skrbimo o okolišu	3,99

Privatni smještaj je vrlo bitan za razvoj turizma u GK	4,16
Dovoljno sam uključen/a u planiranju aktivnosti za razvoj turizma	3,06
Dovoljno sam uključen/a u pružanju usluga za razvoj turizma	2,99
Ukupno	3,66

Napomene: 1- u potpunosti se ne slažem ,5 – u potpunosti se slažem

Izvor: izrada autora rada prema rezultatima istraživanja

Podaci prikazani u tablici 8. pokazuju da ispitanici jasno podržavaju daljnji razvoj turizma uz najveću prosječnu ocjenu 4,61; odnosno 71,6% ispitanika, također veliki broj ispitanika drži do toga i svjesno je da veći dolazak posjetitelja u zaštićena područja će biti omogućen ukoliko se poboljša javna promocija u cilju razvoja ruralnih dijelova (4,55). Može se zaključiti kako ispitanici prepoznaju potrebu za diverzifikacijom proizvoda i usluga, te se zalažu za veću obrazovanost stanovništva (4,27). Sezonalnost Gorskom kotaru predstavlja veliki problem pa se tako i ispitanici slažu da je cjelogodišnje poslovanje objekata jedino rješenje za razvoj turizma (4,32). Velika prepreka daljnjem razvoju je nedovoljna uključenost stanovništva u planiranje aktivnosti (3,06) i pružanje usluga (2,99), ali prednost je što su ispitanici svjesni da nisu dovoljno uključeni, naime rezultati ukazuju kako imaju potrebu i želju uključiti se.

Sljedeća skupina pitanja se odnosi na kvalitetu turističke ponude koja bi se svakako trebala poboljšati i unaprijediti što se može vidjeti i u tablici 7. gdje ispitanici drže do toga da treba uvesti nove proizvode (4,51), biciklističke staze (4,35) i sportske sadržaje (4,37), kojih naravno do sada ima u određenoj količini ali nedovoljno valoriziranoj.

Tablica 9. Kvaliteta ponude Gorskog kotara

Kvaliteta ponude	Prosječna ocjena
Kvaliteta prirodnih atrakcija	3,8
Kvaliteta kulturno povijesnih atrakcija	3,6
Kvaliteta kulturnih manifestacija	3,5
Kvaliteta sportskih manifestacija	3,46
Kvaliteta ugostiteljske ponude	3,59
Kvaliteta ugostiteljskog smještaja	3,64
Prometna povezanost	3,6
Ponuda domaćih proizvoda	3,94
Ponuda u zaštićenim područjima	3,72
Promocija prirode i nacionalnih parkova	3,72
Ukupno	3,66

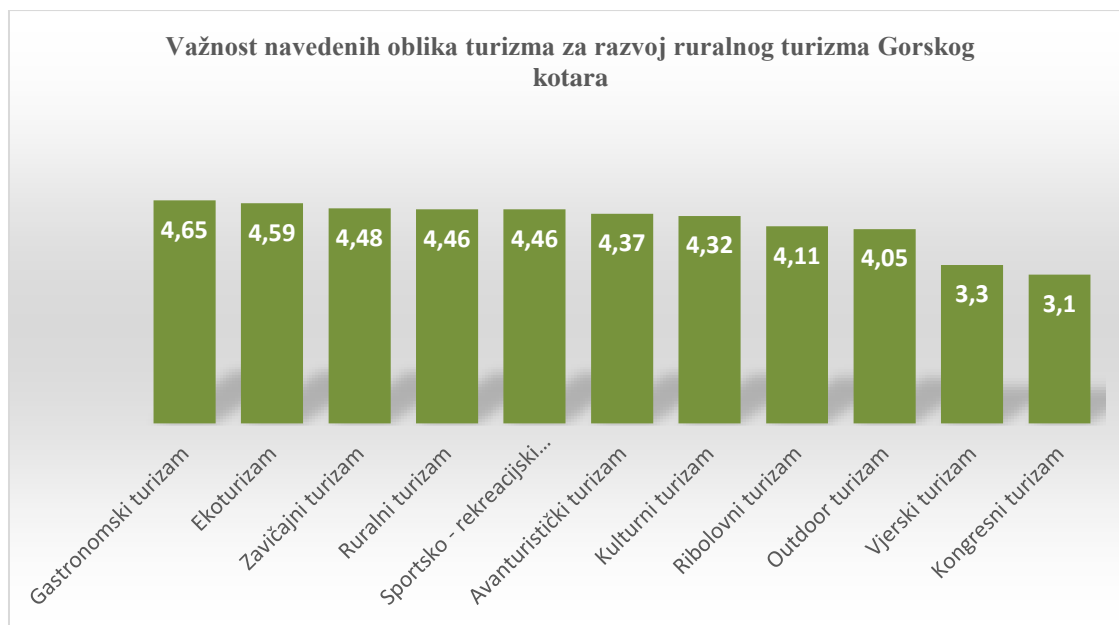
Napomene: 1- u potpunosti nevažno, 5- u potpunosti važno

Izvor: izrada autora rada prema rezultatima istraživanja

Iako bi broj poljoprivrednika trebao i mogao biti veći, ispitanici su vrlo zadovoljni dosadašnjom kvalitetom ponude domaćih proizvoda (3,94). Kako bi se povećalo zadovoljstvo stanovnika sa kvalitetom ponude domaćih proizvoda potrebno je poticati mala obiteljska gospodarstva u proizvodnji u cilju veće kvalitete njihovih proizvoda. Rezultati pokazuju da ispitanici drže do toga da je kvaliteta kulturnih (3,5) i sportskih manifestacija (3,46) najlošija. U Tablici 7. prometna povezanost igra ključnu ulogu u razvoju, no kvaliteta istoga ne donosi takve rezultate.

U nastavku anketnog upitnika ispitanike je zamoljeno da na Likertovoj ljestvici od 1 do 5 označe koji oblik turizma je najvažniji za budući razvoj. Ispitanici smatraju da je gastronomija (4,65) najvažniji oblik turizma koji bi mogao doprinijeti razvoju, iako Hrvatska ima dovoljan broj kvalitetnih ugostiteljskih objekata, ulažući u ovaj oblik turizma bi se povećala turistička potrošnja jer iako mnogo turista putuje radi mira i rekreacije i mora, veliki broj putuje zbog hrane i degustiranja autohtonih proizvoda, takav pogled i smjer u kojem se turizam treba razvijati bi doveo do smanjenja sezonalnosti i držanja otvorenih ugostiteljskih objekata tokom čitave godine, ali i obogaćivanjem cjelokupne turističke ponude (Drpić i Vukman 2014). Pod

najmanje važne oblike turizma sukladno ispitanicima spada vjerski turizam (3,3), uz kongresni turizam koji je posljednji na ljestvici sa prosječnom ocjenom važnosti (3,1).

Grafikon 5. Važnost navedenih oblika turizma za razvoj ruralnog turizma Gorskog kotara

Napomene: 1- u potpunosti nevažno, 5- u potpunosti važno

Izvor: izrada autora rada prema rezultatima istraživanja

Na kraju ovog istraživačkog rada se može zaključiti kako je lokalno stanovništvo ključno za razvoj ruralnog održivog turizma, stoga je vrlo poželjno pratiti njihov trud i zalaganje za zajednicu za koju su pokazali interes. Na temelju upitnika ispitanici su ocjenjivali važnost raznih elemenata vezanih za rast i razvoj turizma te na temelju rezultata su ukazali na probleme koji blokiraju daljnji razvoj, i na socio-demografskoj razini, i ekonomskoj i društvenoj razini. Rezultati prikazuju svjesnost ne uključenosti zajednice u destinacijski menadžment i planiranje aktivnosti, stoga ukoliko se to promijeni daljnji rast i razvoj može biti usmjeren na ciljano i adekvatno donošenje odluka koje će proizaći iz glasova i potreba stanovnika ovih područja. Jedno od najvećih ograničenja ovog istraživanja i općenito ovog područja je što na ovom području prevladava pretežito starije stanovništvo, koje nije dovoljno upućeno u korištenje današnje tehnologije preko koje se trenutno odvija većina istraživanja i prikupljanja podataka, stoga većina ispitanika koji su sudjelovali u ovom upitniku imaju više od 35 godina starosti pa se može zaključiti kako je uzorak premalen, tj. da bi mogao biti malo veći za neka buduća istraživanja.

Hrvatska posjeduje ogromne predispozicije da postane najpoželjnija zemlja Mediterana, mijenjanjem potražnje i s daljnjim razvojem, turizam se iznova i iznova mijenja i stvaraju se novi oblici turizma, kojima se iznova i iznova treba prilagođavati diverzifikacijom ponude i uvođenjem novih turističkih proizvoda i atrakcija.

4. Razvojni pravci ruralnog turizma Gorskog kotara

Iz godine u godinu se pojavljuju novi problemi, novi utjecaji, klima se mijenja, čak i bolesti i pandemije koje u bilo kojem trenutku mogu iznenaditi sa svojom pojavom, stoga je na svakoj pojedinoj državi ostavljen izbor na koji način će se izboriti i prilagoditi novonastalim problemima. Hrvatska je suočena sa raznim problemima ali detaljnima analizama i trudom u kontekstu razvojnih potreba i potencijala razvitka ruralnog turizma u mogućnosti je utvrditi ciljeve koji doprinose održivom razvoju, te kako bi sa istima pridonijela većoj kvaliteti života, većem ukupnom gospodarskom i društvenom razvoju.

„Poštujući prirodno i kulturno nasljeđe i jedinstveni identitet svih regija, stvorit ćemo održiv cjelogodišnji turizam poželjan za investicije, rad i život, koji doprinosi skladnom gospodarskom razvoju Hrvatske“ je vizija koja je nastala dokumentom Strategija održivog razvoja turizma do 2030. godine, koja svoj fokus stavlja na razvitak cjelogodišnjeg turizma, na vremensku i prostornu ujednačenost, na ulaganje u obrazovanje stanovništva, na kvalitetniju obradu resursa (Hrvatski sabor). Već puno puta spomenuto prirodno bogatstvo ovog područja uz kasnije u tekstu navedene prilike i projekte, proširivanjem dosadašnjih ideja i uvođenjem novih ideja ruralni turizam je u mogućnosti povećati broj posjetitelja i povratiti raseljeno stanovništvo čija raseljenost predstavlja veliko ograničenje za budući razvoj.

4.1. SWOT analiza

U nastavku rada tablica 10. prikazuje SWOT analizu ruralnog turizma Gorskog kotara iz koje se može zaključiti kako su unutarnji faktori prikazani kroz snage i slabosti. Snaga ovog područja je dakako prirodna i kulturna baština koja je spomenuta već mnogo puta, njen idealan geografski položaj, ugodna klima, te ponuda aktivnosti na otvorenome. Kroz slabosti se ogleđava ujedno i najveći problem a to je depopulacija stanovništva, također mali broj poljoprivrednih gospodarstava i ne dovoljno poticaja za mala obiteljska gospodarstva. Kada bi

se podigla razina obrazovanja i kada bi im se pružila prilika mladi bi možda imali poticaja ostati u ovim područjima. Kroz vanjske faktore su prikazane prilike i prijetnje, gdje se prilike ogledaju po povećanju dolazaka i noćenja turista, tj. povećanoj posjećenosti, također seoski turizam postaje sve popularniji među populacijom te sa svim svojim snagama ovo područje je idealno za razvoj ruralnog oblika turizma. Prijetnje za ovo područje se ogleda u manjku financijskih sredstava, inflaciji, globalnoj krizi te naravno konkurenciji koja je jaka.

Tablica 10. SWOT analiza ruralnog turizma

SNAGE	ABOSTI
<p>očuvana prirodna, flora i fauna bogata kulturna baština smještajni kapaciteti visoke kategorizacije idealan geografski položaj postojanje zaštićenih područja svježa i ugodna klima dobra gastronomska ponuda brojne staze za planinarenje i biciklizam NP Risnjak</p>	<p>problem depopulacije stanovništva skroman broj registriranih poljoprivrednih gospodarstava zanemarena primarna poljoprivredna proizvodnja kreatori turističkog djelovanja nisu dovoljno umreženi ne postoji konkretna strategija samo za razvoj ruralnog turizma visoka nezaposlenost i niska razina obrazovanosti nezaposlene radne snage</p>
PRILIKE	PRIJETNJE
<p>EU fondovi i projekti za poticanje razvoja seoskog turizma Prirodno bogatstvo Gorskog kotara Blizina mora i turističkih destinacija na moru seoski turizma je sve veći trend među turistima (poželjan oblik turističke ponude) povratak raseljenog stanovništva sve veći broj posjetitelja</p>	<p>inflacija i globalna kriza globalna pandemija konkurentske obalne destinacije manjak financijskih sredstava</p>

Izvor: vlastita izrada autora

Kao što je vidljivo iz ove analize, Gorski kotar ima puno potencijala i resursa za stvaranje vrlo kvalitetne i konkurentne turističke ponude u području seoskog turizma. Također, veliku prednost predstavlja i činjenica da je zbog globalne pandemije porastao interes gostiju za turističke aktivnosti koje uključuju boravak u prirodi, a upravo su prirodni resursi ono po čemu je Gorski kotar poznat. Sukladno tome, može se stvoriti ponuda koja će biti konkurenta i privlačna posjetiteljima, a ujedno doprinosi i stvaranju cjelogodišnje turističke ponude. S obzirom da broj posjetitelja u Gorskom kotaru kontinuirano raste, potrebno je osmisliti plan i strategiju razvoja koja će ići upravo u smjeru razvoja i poboljšanja ruralnog turizma. Nadalje, potrebno je usredotočiti se na lokalno stanovništvo te njih uključiti u donošenje odluka za razvoj ruralnog turizma te poraditi na smanjenju stope nezaposlenosti poboljšanjem turističke ponude i otvaranjem novih radnih mjesta. Bez podrške lokalnog stanovništva, ne može se očekivati razvoj i unapređenje turističke ponude.

4.2. Potencijali i izazovi ruralnog turizma Gorskog kotara

Gorski kotar unatoč svim svojim potencijalima koje posjeduje, susreće se s mnogo izazova i problema za koje postoje određene smjernice i strategije a koliko će one biti provedene ovisi o samom stanovništvu, lokalnim upravama, vladi, i zajednici. Pa je tako nezaposlenost veliki izazov ovog ruralnog područja jer se u razdoblju od 2015. do 2019. godine smanjila za 9%, što je iznimno puno (Kozlica i Radunović 2021, 59), iz čega se može zaključiti da nema dovoljno radnika s dovoljnim i potrebnim obrazovanjem. Kako bi se nezaposlenost smanjila potrebno je razvijati mala poduzetništva i obrtništva. Zbog razvitka tehnologije, nudi se mogućnost rada od kuće, pa se tako dosta zanimanja može odvijati na ovaj način. Poslije pandemije COVID-19 istina je da su se turisti okrenuli više prirodi i žele provoditi vrijeme u prirodi pa je to pozitivno na kraju utjecalo na ovo područje ali to ne znači da će se zadržati na toj razini, pa je potrebna bolja promidžba i podizanje kvalitete infrastrukture industrijskih zona (Nujić i Andraković 2005). Turizam u ukupnim prihodima poduzetnika Gorskog kotara iznosi svega 2,8% prihoda (Master plan turističkog razvoja Gorskog kotara 2020) Veliki problem su ta nedovoljna ulaganja u istraživanje i razvoj te nepovezana poljoprivredna proizvodnja. Poljoprivreda Gorskog kotara zajedno sa šumarstvom sudjeluje s 3% u ukupnim prihodima i s 3% u ukupno zaposlenima u poduzećima sa sjedištem u Gorskom kotaru (Kozlica i Radunović 2021, 50).

Stočarstvo je primarna poljoprivredna djelatnost, dominira uzgoj goveda i svinja što je logično jer livade zauzimaju preko 300 hektara. Turisti koji posjećuju ova mjesta se prosječno prekratko zadržavaju u njemu pa je vrlo bitno ojačati brend “Gorski kotar” kako bi potakli popularnost i potencijalno privlačenje investitora da ulažu u ova mjesta koja obiluju prirodnim bogatstvima koja su nažalost nedovoljno iskorištena(Aflič, 2018). Blizina mora je ključan faktor i prilika za ovo mjesto da privuče više turista, no kako tehnologija napreduje, a stanovništvo ovog područja je prosječno starije potrebna je digitalizacija i automatizacija prostora i proizvodnje (Rotz; Gravelly; Mosby; i drugi 2019). Potrebno je puno ulaganja u ovakva mjesta, Republika Hrvatska posjeduje previše potencijala koje nažalost se ne iskorištava u pozitivnom pravcu, pa tako Gorski kotar nije jedino područje koje ima ovolike probleme, skoro čitava panonska hrvatska se bori sa sličnim problemima (Barić 2020).

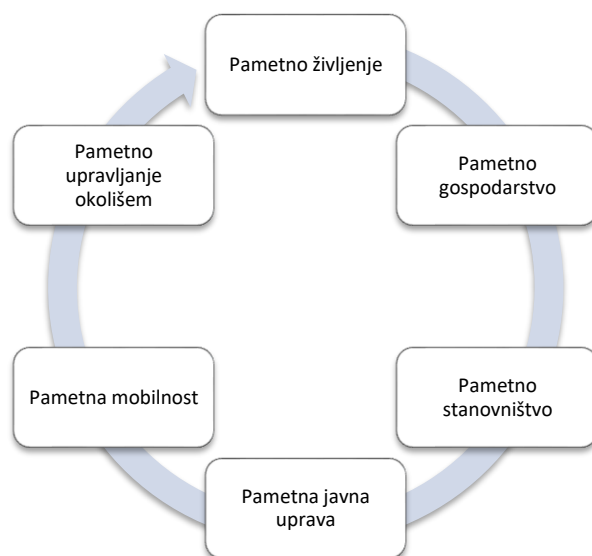
Iz ranije navedenih poglavlja može se zaključiti kako je Gorski kotar tipično ruralno područje jer obiluje prirodnim vrijednostima, zaštićenim područjima, ima povoljan geografski položaj i klimu, a posebno je prepoznatljiv po domaćim specijalitetima iz eko uzgoja. Različite rekreacijske aktivnosti kao što su biciklizam, planinarenje, ribolov, izleti u prirodu i sl. privlačni su faktor ruralnog turizma. Osim prirodnih ljepota i atrakcija u ponudu ruralnog turizma potrebno je uključiti i kulturno-povijesnu baštinu te tradiciju kraja. Tome pridonose lokalni OPG-ovi te sudjelovanje posjetitelja u tradicionalnim manifestacijama. Još jedan bitan resurs u razvoju ruralnog turizma su šume koje čine veliki udio Gorskog kotara, ali i vode te brojni izvori rijeka. Međutim svi ti prirodni lokaliteti nisu u potpunosti razvijeni i dovoljno dobro promovirani. Sukladno tome, postoji nekoliko prijedloga projekata koji predstavljaju potencijal za razvoj novi turističkih proizvoda koji bi doprinijeli razvoju ruralnog turizma ovog kraja. U nastavku rada opisani su dva projekta, jedan temeljen na prirodnoj baštini, a drugi temeljen na kulturnoj baštini (Vukelić 2017):

- „Projekt Šum i žubor Gorskog kotara“ – prijedlog ovog projekta je temeljen na glavnim sastavnicama Gorskog kotara, a to su šume i vode. Riječ je o turističkom proizvodu koji bi se sastojao od posjećivanja najljepših izvora rijeka koje se nalaze u ovom kraju (izvor Kupe, Zeleni vir, izvor Kamačnik). Cilj ovog projekta je stvaranje ponude kojom će se istaknuti prepoznatljiva prirodna baština kraja te povećati broj i interes posjetitelja.
- „Putevima mlinova Gorskog kotara“ – turistički proizvod bi se bazirao na sedam starih mlinova koji se nalaze u Gorskom kotaru, a ideja je povezivanje mlinova u jednu jedinstvenu rutu. Turisti bi na taj način mogli čuti priče o starim mlinovima i dobiti uvid

u njihovu važnost za ruralni razvoj. Cilj ovog projekta je promicanje tradicionalnih vrijednosti kraja te privlačenje većeg broja turista.

Analiziranjem kompletnog stanja Gorskog kotara dolazi se do sljedećih glavnih izazova a to su već spomenuto starenje stanovništva i depopulacija, nagle klimatske promjene, nove vještine znanja i kompetencije, urbanizacija, napredne tehnologije i razvoj pametnih sela. (Plan razvoja Primorsko-goranske županije za razdoblje 2021. - 2027) Daljnji razvoj će velikim dijelom ovisiti o odgovorima na ove izazove. Razvijena prometna mreža i kvalitetnija mobilnost mogu značajno umanjiti depopulaciju i imati važnu ulogu u revitalizaciji ruralnih područja. Utjecaj naprednih tehnologija u značajnoj mjeri može pridonijeti školstvu, javnim servisima i civilnom sektoru, posebice za razvoj pametnih sela. Stvaranjem novih vještina i znanja potrebnih za kreiranje poslova i transformaciju pogodovati će edukaciji mladih za razvoj kraja. Već spomenuti rad na od kuće također može znatno pridonijeti stanovništvu u ruralnim područjima jer im daje mogućnost obavljanja dobro plaćenih poslova bez selidbe u velike gradove, ali se na to veže povećanje kvalitete obrazovanja i stjecanja znanja. (Plan razvoja Primorsko-goranske županije za razdoblje 2021. - 2027)

Razvoj pametnih sela je jedan veliki projekt koji ima za cilj poboljšati kvalitetu ruralnog života. Inicijativa ovakvih sela je da lokalno stanovništvo koje je najbolje upoznato s mogućnostima i potrebama svoje zajednice da sklapaju udruženja za gospodarski razvoj uz korištenje inovativnih rješenja i digitalnih tehnologija.

Slika 7. Interakcija inovativnih rješenja u Pаметnim selima sa ciljem stvaranja boljeg života

Izvor: vlastita izrada autora prema Planu razvoja turizma Primorsko-goranske županije 2022. – 2027. godine (pristupljeno 23.07.2023.)

Ova inicijativa želi omogućiti Gorskom kotaru da ostvari svoje ciljeve za poboljšanje kvalitete zajednice. Projekti koji mogu pridonijeti kvaliteti i proširenju zajednice su: (Plan razvoja turizma Primorsko-goranske županije 2022. – 2027. godine)

- Bolji pristup javnim uslugama
- Digitalizacija i diverzifikacija lokalnog poduzetništva, inovacijskih i razvojnih centara
- Razvoj dugoročnog najma
- Virtualne tržnice
- Inteligentna javna rasvjeta
- Razvoj zelenog i kružnog gospodarstva
- Veća participacija stanovnika i lokalne zajednice pri planiranju razvoja
- Očuvanje okoliša

Kao jedan primjer zelenog turizma može se prikazati Slovensko-hrvatski projekt »Putevima čarobne prirode« (Explore the Wondernature). Slovenija kao nositelj tog projekta mora osmisliti svojevrstne turističke aranžmane koji dakako moraju uključivati i sadržaje Gorsko kotarske strane, u cilju inovativnog spajanja prirodne i kulturne dimenzije u jedno (TZ Gorski kotar)

Osmišljavanjem ovakvih projekata može se maksimalno iskoristiti potencijal Gorskog kotara za razvoj ruralnog turizma. Sve to u konačnici dovodi do poboljšanja turističke ponude, većeg broja posjetitelja i boljoj prepoznatljivosti Gorskog kotara kao poželjne turističke destinacije.

Zaključak

Današnji turisti traže nova iskustva i doživljaje te nije dovoljno ponuditi im samo sunce i more na čemu se temelji turizam na jadranskoj obali i otocima. Upravo iz tog razloga raste popularnost specifičnih oblika turizma jer oni nude nešto novo i drugačije. Sve popularniji među njima je i ruralni turizam, a riječ je o turizmu koji nastaje na ruralnim područjima te predstavlja spoj prirode i tradicije. Ruralni turizam nudi različite oblike turističke ponude kao što su cikloturizam, zeleni turizam, ekološki turizam, agroturizam, gastronomski turizam, kulturni turizam, zdravstveni, itd. Sve to predstavlja jedinstveni doživljaj i nudi nova iskustva pa je i potražnja sve veća.

„Zeleno srce Hrvatske“, kako mnogi nazivaju Gorski kotar, postaje sve zanimljivija turistička destinacija, a broj onih koji ga posjećuju sve je veći. S obzirom da je veliki dio područja prekriven šumama, Gorski kotar predstavlja pravo bogatstvo biljnog svijeta, ali i brojnih spomenika kulture. Također, neizostavna je i gastronomska ponuda koja se temelji na domaćim jelima i namirnicama iz ekološkog uzgoja. Sve su to samo neke od prednosti ovog područja, koje svojim posjetiteljima daje upravo ono za čime žude, a to je mir i boravak u prirodi. Turistička ponuda je raznolika te ima brojne potencijale koji još uvijek nisu u potpunosti iskorišteni. S obzirom na resurse koje posjeduje, Gorski kotar predstavlja idealnu destinaciju za razvoj ruralnog turizma. Upravo spoj prirode, kulturne i povijesne baštine te kvalitetne gastronomije stvara iznimno vrijedan turistički proizvod koji se posjetiteljima može nuditi tijekom cijele godine, a zbog svoje atraktivnosti i inovativnosti ima potencijala za privlačenje sve većeg broja turista koji žele iskusiti nešto novo i drugačije. Da bi se u budućnosti poboljšala turistička ponuda, lokalno stanovništvo je potrebno više uključiti u turističke aktivnosti te ih poticati na bavljenje istim. Bez podrške lokalnog stanovništva, ne može se očekivati razvoj i unapređenje turističke ponude. Nadalje, potrebni su novi projekti i strategije razvoja koji idu u smjeru stvaranja novog turističkog proizvoda i to upravo u području ruralnog turizma jer on ima najveći potencijal ovog područja.

Iz provedenog istraživanja se može zaključiti kako je lokalno stanovništvo dobrim dijelom zainteresirano za daljnji razvoj turizma. Kako bi se interes pretvorio u djelo, potrebno je provoditi aktivnosti kao što su uključivanje stanovništva u kulturne aktivnosti, povećavanje slobodnog vremena, bolje organizirati prostorno planiranje, razvoj znanja ekološke svijesti, gostoljubivosti prema gostima, sve u cilju donošenja i provođenja odluka koje će koristiti

dugoročnom ruralnom održivom razvoju. Masovni turizam je promijenio motive putovanja turista, što ide u prilog ruralnim područjima jer turisti traže odmor, prirodu i mir, pa stanovnicima daju motive za uključivanje u razvoj te izgradnju smještaja za prihvata turista i dodatnih sadržaja koji će se fokusirati na povratak tradiciji, predstaviti prepoznatljive običaje i ostale sadržaje koji mogu predložiti kako se nekada prije živjelo.

Reference

- Aflić, Suzana. *Uloga turističkih zajednica u iniciranju razvoja novih turističkih proizvoda destinacije*. Doktorska disertacija. Pula: Sveučilište u Puli studij ekonomije i turizma, 2018.
- Agroklub. *Gorski kotar – Zeleno srce Hrvatske*. <https://www.agroklub.com/seoski-turizam/gorski-kotar-zeleno-srce-hrvatske/11025/> (pristupljeno 30. lipnja 2023.).
- Barić, Lidija. *Valorizacija prirodnih resursa u gospodarstvu Republike Hrvatske*. Doktorska disertacija. Pula: Sveučilište u Puli studij ekonomije i turizma, 2020.
- Beljšćak, Matea. *Društvene funkcije turizma*. Pula: Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli, 2023.
- Centar za poljoprivredu i ruralni razvoj. <https://www.kasetica.hr/#about> (pristupljeno 23. srpnja 2023.).
- Cetina, Edo. Održivi razvoj turizma u Hrvatskoj. *Zbornik Istarskog veleučilišta* 1, br. 1 (2022): 80-86.
- Crăciun, A. M., Dezsı, Ș., Pop, F., & Cecilia, P. „Rural Tourism—Viable Alternatives for Preserving Local Specificity and Sustainable Socio-Economic Development: Case Study—“Valley of the Kings” (Gurghiului Valley, Mureș County, Romania). *Sustainability*, 14(23), (2022.): 16295.
- Čavrak, Vladimir. “Održivi razvoj ruralnih područja Hrvatske.“ *Zbornik ekonomskog fakulteta u Zagrebu* 1, br. 1 (2003): 61-77.
- Črnjar, Mladen i Črnjar, Kristina. *Menadžment održivog razvoja*. Rijeka: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2009.
- Demirović, Dunja. *Konkurentnost Vojvodine kao destinacije ruralnog turizma*. Doktorska disertacija. Novi Sad: Sveučilište u Novom Sadu, Prirodoslovno-matematički fakultet, 2016.
- Demonja, Damir i Ružić, Pavlo. *Ruralni turizam u Hrvatskoj s hrvatskim primjerima dobre prakse i europskim iskustvima*. Zagreb: Meridijani, 2010.
- Demonja, Damir. “Baština i tradicija u oblikovanju turističke ponude na ruralnom prostoru Hrvatske.“ *Podravina* 11, br. 21 (2012): 205-218.
- Drpić, Katarina i Vukman, Marko. “Gastronomija kao važan dio turističke ponude u Hrvatskoj.“ *Praktični menadžment: stručni časopis za teoriju i praksu menadžmenta* 5, br. 1 (2014): 62-67.
- eVisitor. <https://www.evisitor.hr/info/hr-HR/> (pristupljeno 23. srpnja 2023.).

Gao, Jing i Bihu Wu. "Revitalizing traditional villages through rural tourism: A case study of Yuanjia Village." *Tourism Management* 63, (2017): 223-233.

Golub, Barbara & Jaković, Božidar. "Stavovi turističkih zajednica o uključivanju lokalnog stanovništva u razvoj turizma u zaštićenim područjima prirode: primjer Regionalnog parka Mura-Drava." *Oeconomica Jadertina* 9, br. 2 (2019): 3-20.

Grgić, Ivo, Hadelan, Lari, Krznar, Stjepan, i Zrakić, Magdalena. "Može li ruralni turizam revitalizirati ruralna područja u Hrvatskoj?" *Agroekonomia Croatica* (2017): 98-108.

Grgić, Ivo. *Turizam kao djelatnost*. 2013. <https://vguk.hr/multimedia/416bcc7a2f066bf781ed17adc15dca9f25736608c1c23dfb1fab488fc66a78a18949f3391551171498.pdf> (pristupljeno 23. srpnja 2023.).

Gursoy, Dogan & Rutherford, Denney. "Host Attitudes toward Tourism: An Improved Structural Model." *Annals of Tourism Research* 31, br. 3 (2004): 495-516.

Haven-Tang, Clarie & Jones, Eleri. "Local leadership for rural development: a case study of Adventa, Monmouthshire." *Tourism Management perspectives* 4, (2012): 28-35.

Herceg, Nevenko. *Okoliš i održivi razvoj*. Zagreb: Synopsis, 2013.

Hrvatska enciklopedija. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=22783#> (pristupljeno 23. srpnja 2023.).

Hrvatska udruga turizma. *Turizam na prekretnici-uklonimo li prepreke investiranju u hotele visoke kategorije produktivnost može skočiti 40-tak posto*. <https://www.udrugaturizma.hr/aktualno/turizam-na-prekretnici/> (pristupljeno 23. srpnja 2023.).

Ivanišević, Branka. *Kulturno - povijesni spomenici Gorskog kotara i Like*. Završni rad. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2020.

Jelinčić, Daniela Angelina. "Agroturizam u europskom kontekstu." *Studia ethnologica Croatica* 19, br. 1 (2007): 269-289.

Kataya, Abdo. "The impact of rural tourism on the development of regional communities." *Journal of Eastern Europe Research in Business and Economics* 2021, (2021): 1-10.

Kozlica, Nataša. i Radunović, Sanjin. *Plan razvoja Gorskog kotara 2021.-2027*. Delnice, 2021.

Krmpotić, Marinko. *Broj gostiju u Gorskom kotaru u stalnom je porastu: „Turisti se ovdje primaju baš kao prijatelji“*. 2022. https://www.novolist.hr/rijeka-regija/gorski-kotar/broj-gostiju-u-gorskom-kotaru-u-stalnom-je-porastu-turisti-se-ovdje-primaju-bas-kao-prijatelji/?meta_refresh=true (pristupljeno 23. srpnja 2023.).

Kurtagić, Denis. *Strategijski razvoj ruralnog turizma na području istočne Slavonije*. Specijalistički završni rad. Zaprešić: Veleučilište s pravnom javnosti Baltazar Zaprešić, 2022.

Kuš, Sara. *Atraktivnosti i turistički aranžman kompleksne turističke ponude zapostavljenih bisera Hrvatske - Slavonije, Like i Gorskog kotara*. Diplomski rad. Varaždin: Sveučilište Sjever, 2022.

Lončar, Jelena. "Globalizacija i/ili održivi razvoj?" *Geografski horizont*, br. 2, (2019): 7-16.

Lukić, Aleksandar. "O teorijskim pristupima ruralnom prostoru." *Hrvatski geografski glasnik* 72, br. 2, (2010): 49-75.

Magaš, Dragan. *Turistička destinacija*. Opatija: Hotelijerski fakultet Opatija, 1997.

Majnović, Ana. *Ekonomski aspekti održivosti u poljoprivredi*. Završni rad. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijek, 2016.

Marijanović, Patricia. *Održivi razvoj turizma u Gorskom kotaru-ekoturizam*. Doktorska disertacija. Karlovac: Veleučilište u Karlovcu, 2021.

Marušić, Zrinka, Tomljenović, Renata & Dukić, Larisa. *Stavovi lokalnog stanovništva prema razvoju turizma u Hrvatskoj u 2018. godini*. Zagreb: Institut za turizam, 2019.

Master plan turističkog razvoja Gorskog kotara. 2020. Horwath & Horwath Consulting Zagreb d.o.o.

Ministarstvo turizma RH. *Prijedlog strategije razvoja turizma RH do 2020 godine*. 2013. <https://mint.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Strategija-turizam-2020-veljaca2013.pdf> (23. srpnja 2023.).

Narodne novine. *Strategija održivog razvoja turizma do 2030. godine*. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2023_01_2_18.html (pristupljeno 30. lipnja 2023.).

Nujić, Anto i Andraković, Verica. "Razlike u razvijenosti županija Republike Hrvatske." *Ekonomski vjesnik: Review of Contemporary Entrepreneurship, Business, and Economic Issues* 18, br. 1-2, (2005): 17-28.

OECD. <https://www.oecd.org/fr/pays/croatie/> (pristupljeno 23. srpnja 2023.).

Petračić, Mateja. *Poduzetnički projekti u održivom razvoju ruralnog turizma*. Disertacija. Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, 2018.

Petrić, Lidija. *Osnove turizma*. Split: Ekonomski fakultet Split, 2007.

Primorsko-goranska županija. *Plan razvoja turizma Primorsko - goranske županije 2022. - 2027. godine*. <https://www2.pgz.hr/doc/dokumenti/savjetovanje-s->

[javnoscu/2021/razvoj%20PGZ/Nacrt%20prijedloga%20Plana%20razvoja%20PG%C5%BD%202022.-2027.pdf](#) (pristupljeno 23. srpnja 2023.).

Prpić, Zvonimir i sur. “Possibilities of breeding sub-Mediterranean goats for the needs of agritourism-an example of indigenous Croatian goat breeds.“ *AgroLife scientific journal* 11, br. 1 (2022): 186-195.

Rajko, Mladen. “Institucionalni model razvoja ruralnog turizma na primjeru Središnje Istre.“ *Oeconomica Jadertina* 3, br. 2, (2013): 50-62.

Rotz, Sarah et al. “Automated pastures and the digital divide: How agricultural technologies are shaping labour and rural communities.“ *Journal of Rural Studies* 68 (2019): 112-122.

Rozman, Č., Potočnik, M., Pažek, K., Borec, A, Majkovič, D. i Bohanec, M. “A multi-criteria assessment of tourist farm service quality.“ *Tourism Management* 30, br. 5, (2009): 629–637.

Rural koncept. *Prirodne atrakcije i znamenitosti Lika i Gorski Kotar*. <http://www.rural-koncept.hr/hr/destinacije/kvarner/lika-i-gorski-kotar/prirodne-atrakcije/> (pristupljeno 30. lipnja 2023.).

Smolčić Jurdana, Dora. *Razvoj turizma u Primorsko-goranskoj županiji*. Ekonomska istraživanja Prostorno planiranje kao čimbenik razvoja u županijama, Zbornik radova Opatija: Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Opatija, 2015.

Svetlačić, Robert, Primorac, Dinko i Kozina, Goran. “Sustainable Development as a Strategic Guiding Principles.“ *International Scientific Conference on Economic and Social Development – The Legal Challenges of Modern World*, br. 1-2, (2016): 732-743.

Svjetska turistička organizacija. *World Tourism Organisation*. <https://www.unwto.org/about-us> (pristupljeno 23. srpnja 2023.).

Svržnjak Kristina., Kantar Sandra., Jerčinović Silvije., Kamenjak Dragutin. „*Ruralni turizam - uvod u destinacijski menadžment*“. *Križevci*, Visoko gospodarsko učilište u Križevcima, 2014. Turistička zajednica Gorski kotar. *Nacionalni park Risnjak*. <https://gorskikotar.hr/nacionalni-park-risnjak/> (pristupljeno 30. lipnja 2023.).

Turistička zajednica Gorski kotar. *Prirodne ljepote*. <https://gorskikotar.hr/prirodne-ljepote/> (pristupljeno 30. lipnja 2023.).

Turistička zajednica Gorskog Kotara. *Anketa o zadovoljstvu turističkom ponudom Gorskog Kotara*. <https://ravna-gora.com/anketa-o-zadovoljstvu-turistickom-ponudom-gorskog-kotara/> (pristupljeno 24. siječnja 2023.).

Turistička zajednica Kvarner. <http://www.kvarner.hr/turizam> (pristupljeno 23. srpnja 2023.).

Verteš, Boris. *Društveno odgovorno poslovanje u turizmu*. Doktorska disertacija. Pula: Sveučilište u Pulu, Fakultet ekonomije i turizma, 2020.

Vukelić, Andrea. *Prirodna i kulturna baština kao preduvjet održivosti ruralnog turizma Gorskoga kotara*. Lovke: Lokalna akcijska grupa Gorski kotar, 2017.

Wijijayanti, T., Salleh, N. H. M., Hashim, N. A., Mohd Saukani, M. N., & Abu Bakar, N. „The feasibility of rural tourism in fostering real sustainable development in host communities.“ *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 46(1), (2023) : 336-345.

„Zeleni san“ Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo. <https://opg-zeleni-san.weebly.com/vo262arstvo.html> (pristupljeno 30. lipnja 2023.).

Ilustracije

Slika 1. Međuodnos ruralnog, seoskog i agroturizma.....	Error! Bookmark not defined.
Slika 2. NP Risnjak	13
Slika 3. Ruralni turizam kod Josipa	14
Slika 4. Bijele i Samarske stijene	16
Slika 5. Lokvarsko jezero.....	17
Slika 6. Prioritetna područja Plana razvoja Gorskog kotara	28
Slika 7. Interakcija inovativnih rješenja u Pametnim selima sa ciljem stvaranja boljeg života	41
Grafikon 1 Dolasci stranih i domaćih turista u Gorski kotar 2019. i 2022. godine	22
Grafikon 2 Noćenja stranih i domaćih turista u Gorski kotar 2019. i 2022. godine	22
Grafikon 3. Udio ukupnog broja turista Gorskog kotara u ukupnim dolascima i noćenjima u Primorsko-goranskoj županiji u 2022. godini	23
Grafikon 4. Dolasci turista u Gorski kotar za 2019. i 2022. godinu	26
Grafikon 5. Važnost navedenih oblika turizma za razvoj ruralnog turizma Gorskog kotara..	36
Tablica 1. Smještajna struktura Gorskog Kotara 2018-2022.	18
Tablica 2. Usporedba smještajne strukture Gorskog kotara 2019. i 2022. godine.....	19
Tablica 3. Dolasci i noćenja stranih i domaćih turista u Gorskom kotaru od 2018.-2022. godine	21
Tablica 4. Smještajni kapaciteti, dolasci i noćenja prema JLS Gorskog kotara u 2019.....	24
Tablica 5. Analiza turističkog prometa po mjesecima za 2019. i 2022. godinu	25
Tablica 6. Profil ispitanika	31
Tablica 7. Stupanj važnosti pojedinih elemenata koji utječu na razvoj ruralnog turizma u Gorskom kotaru.....	32
Tablica 8. Potpora i motiviranost za budući razvoj turizma.....	33
Tablica 9. Kvaliteta ponude Gorskog kotara.....	35
Tablica 10. SWOT analiza ruralnog turizma	38